

Hoe gaat de politiek armoede oplossen?

De verschillende verhalen van politici over armoede en schulden tijdens Rutte III

**ALS DIE POLITICI
NOU EENS
DE ARMOEDE
BESTREDEN**

**IN PLAATS VAN
ELKAAR**

Loesje

Framings bij armoede- en schuldenverhalen in de politiek

Framingsanalyse van landelijke politieke partijen over armoede- en schuldenbeleid in debatten tijdens Kabinet Rutte III

Masterscriptie Beleid & Politiek
Danique Reidsma, 480061
Erasmus Universiteit Rotterdam
Scriptiebegeleider: Mark van Twist

Proloog

Eens in de vier jaar (of soms op een wat kortere termijn) gaan we naar de stembus om volksvertegenwoordigers te kiezen. Ook ik heb afgelopen verkiezingen gestemd op zo'n volksvertegenwoordiger, die ik nu mijn baas noem en met wie ik bijna elke dag op kantoor zit. Toen ik als 22-jarige begon met werken in de Tweede Kamer en spreekteksten voor debatten mocht schrijven, viel mij al snel één ding op. De manier waarop je je boodschap verpakt, is hier minstens net zo belangrijk als de boodschap zelf. 'Mijn' Kamerlid is onder andere woordvoerder op de portefeuille Armoede en Schulden. Alle politieke partijen zijn het met elkaar eens dat niemand in Nederland in armoede zou mogen leven en dat het het beste is als niemand schulden heeft. Waar zit 'm dan precies de strijd? Waarom zijn er dan zulke verhitte debatten over armoedebestrijding onder kinderen of een zogenoemde 'schuldenindustrie'? Ze zijn het toch allemaal met elkaar eens dat we dat moeten oplossen?

Die strijd in het debat zit hem in de taal. Politici projecteren ieder hun eigen waarden op de armoede- en schuldenproblematiek. En iedere politicus wil 'de Nederlander' overtuigen dat zijn of haar waarden rondom dit probleem de beste zijn. Dat doen ze door soms de oplossing uit te leggen, maar vaak genoeg ook door de (waarden van) andere Kamerleden af te doen als 'schurkachtig'. Zo bestrijden Kamerleden inderdaad eerder elkaar, dan de armoede in Nederland. Dit onderzoek probeert inzichtelijk te maken hoe politici dat beelden- en taalspel spelen in de politieke arena, wanneer het over armoede of schulden gaat.

Dit onderzoek staat uiteindelijk 'op mijn naam', maar ik had dat nooit gekund zonder bepaalde mensen om mij heen. In het bijzonder wil ik pappa, mamma, mijn zusje Dyanne en mijn vriend Ralph bedanken voor hun support. Toen ik nog geen half jaar na de diagnose Diabetes Type 1 bedacht om een Master, fulltime baan in de politiek, tophockey en het organiseren van de Museumnacht Leiden te combineren, hebben jullie altijd gezegd dat ik dat wél kon. Ook op de momenten dat ik dacht dat het niet meer kon. Dank voor de duizenden kopjes thee, repen chocolade en bemoedigende woorden! Daarnaast veel dank aan Leendert de Lange ('mijn' Kamerlid), voor het meedenken binnen dit onderzoek, het debatteren over armoede en schulden zodat ik genoeg data kon verzamelen en het begrip als je alleen op werkbezoek moest omdat ik college of scriptiestress had. Bijzondere dank aan staatssecretaris Van Ark, die in de laatste week voor het reces tijd vond om met mij over dit onderzoek te sparren en mij zo weer energie in overvloed gaf voor de laatste loodjes van deze scriptie. Dank aan Martijn van der Steen voor de tijd en aandacht als tweede lezer. En tot slot dank aan mijn scriptiebegeleider Mark van Twist, voor de handvatten bij dit onderzoek en de waardevolle tips om mijn chaos om te buigen tot structuur.

Samenvatting

'Een andere taal is een andere visie op het leven'. Politici zijn het er allemaal mee eens dat armoede bestreden moet worden. De vraag zit 'm in wat armoede is en hoe dit op te lossen is. Doordat politici ieder een andere politieke taal spreken, is hun visie op armoede ook verschillend. Die verschillende talen worden ook wel 'frames' genoemd. Hoe worden zulke frames dan opgebouwd en wat is het verschil in effectiviteit in die frames? Daar gaat dit onderzoek op in.

Er zijn twee debatten over armoede en schulden geanalyseerd en daarbij is gekeken welke framingstechnieken effectief bleken. Het eerste debat ging over gelden voor armoedebestrijding onder kinderen; het tweede debat over de 'schuldenindustrie' en het Manifest Schuldvrij!. Beide debatten vonden plaats tijdens kabinet Rutte III. Vier verschillende framingstechnieken werden geanalyseerd. De eerste techniek is narrativiseren. Dit houdt het 3p-model van De Bruijn in, waarbij verhalende frames onderscheiden kunnen worden in *policy*, *personal* en *principles*. Daarnaast valt hier de rolverdeling tussen schurken, helden en slachtoffers onder. Cijfers kunnen ook manipulatief zijn en frames bevatten; daardoor zijn zij de tweede framingstechniek onder de noemer 'calculeren'. Metaforen kunnen een bepaald perspectief creëren, door complexe zaken simpeler te maken of verrassende vergelijkingen te trekken. Metaforiseren werd daardoor als derde framingstechniek ingevuld. Tot slot is idiomiseren als framingstechniek gebruikt. Hierbij zijn de vijf idiomen van Engbersen gebruikt. Idiomen zijn 'dialecten' waarin over armoede en schulden gepraat wordt. Met brillen is naar de twee debatten gekeken, met daarbij als doel de effectiviteit van de framingstechnieken te testen.

Effectiviteit werd in dit onderzoek op twee manieren getoetst. Als eerste werd de interne effectiviteit bekeken: hoe goed werken de frames van een Kamerlid binnen de muren van de Tweede Kamer? Daarvoor is gekeken naar de moties die werden ingediend tijdens de debatten, welke framingstechnieken die bevatte, of deze overeen kwamen de technieken tijdens het debat (en of het frame dus consistent was). Ten tweede werd gekeken hoe vaak een Kamerlid het frame van de tegenstander overnam. Uiteindelijke effectiviteit was of de motie werd aangenomen en/of het frame werd overgenomen. Was dit laatste het geval, dan was er sprake van interne effectiviteit. Hierbij moet wel de noot geplaatst worden dat niet alleen framingstechnieken leiden tot meer of minder steun voor moties. Ook andere politieke aspecten dragen hieraan bij, zoals coalitie-oppositie en 'koehandelen' in de moties. Hier werd in dit onderzoek niet verder op ingegaan. Opvallend is dat Kamerleden dezelfde framingstechnieken gebruikten in hun moties als in het debat.

Ook werd naar de externe effectiviteit gekeken. Deze werd gemeten aan de hand van een media-analyse: hoe vaak werden Kamerleden aan de hand van het debat genoemd in landelijke kranten, landelijke nieuwssites of Twitter? En welke quotes werden dan genoemd? Zaten er framingstechnieken in die quotes, of waren de quotes gebaseerd op passages uit het debat met de daarin gebruikte framingstechnieken? Daarbij werd content van de politieke partijen zelf en/of belangenbehartigers buiten beschouwing gelaten en werd louter gekeken naar 'objectieve' journalistiek. Objectief is hier bewust tussen aanhalingstekens geplaatst, gezien de wisselwerking tussen de politiek en media. Ook dit element wordt in dit onderzoek uitgelegd. Daarnaast zijn niet alle media geanalyseerd, en zijn grote media zoals Facebook en televisie buiten beschouwing gelaten. Net als de interne effectiviteit, kent ook de operationalisatie van externe effectiviteit dus beperkingen. Werd een Kamerlid dankzij de framingstechnieken genoemd in de media, dan werd externe effectiviteit behaald.

De framingstechniek 'idiomiseren'(en dan met name het gebruik van academisch idioom) en 'calculeren' (en dan met name het gebruik van cijfers ontleend aan hoog aangeschreven onderzoeksinstituten) bleken het meest effectief. Het academisch idioom houdt in dat naar de allesomvattende definitie van armoede en schulden wordt gekeken en technische taal wordt gebruikt. Cijfers geven autoriteit die de media graag overnemen (cijfers geven de schijn van objectiviteit) en binnen de Tweede Kamer (politici twisten niet graag over en twijfelen liever niet in het openbaar aan cijfers en feiten).

Inhoudsopgave

Proloog	4
Samenvatting	5
1. Inleiding	8
1.1 Aanleiding	8
1.2 Probleemstelling	9
1.3 Relevantie	9
1.3.1 Wetenschappelijke relevantie	9
1.3.2 Maatschappelijke relevantie	9
1.4 Afbakening	10
1.5 Opbouw van het onderzoek	10
2. Theoretisch kader	11
2.1 Armoede als wicked problem	11
2.2 Wat is (het doel van) framing?	11
2.2.1 De Nederlandse politiek en framing	12
2.3 Vier framingstechnieken	13
2.3.1 Waarden in frames	13
2.3.2 Narrativiseren: held-schurk-slachtoffer en het 3p-model	14
2.3.3. Idiomiseren: de dialecten binnen armoede	16
2.3.4 Calculeren: tellen en berekenen als vorm van politieke framing	17
2.3.5 Metaforiseren: letterlijk en figuurlijk beïnvloeden	19
2.4 Media en framing	20
2.5 Conceptueel model	20
3. Methodologische verantwoording	21
3.1 Casus	21
3.1.1 Context	21
3.1.2 Materiaalselectie	21
3.2 Methoden	23
3.3 Dataverzameling	23
3.4 Operationalisatie van de concepten	24
3.5 Betrouwbaarheid en validiteit	30
4. Hypothesen	31
5. Analyse	32
5.1 Framingstechnieken in het dertigledendebat gelden voor armoedebestrijding onder kinderen	32
5.2 Framingstechnieken in het dertigledendebat schuldenindustrie en het Manifest Schuldenvrij!	43
6. Conclusie	50
6.1 Hypothese 1: Het gebruik van persoonlijke verhalen zorgt voor externe effectiviteit.	51
6.2 Hypothese 2: Het gebruik van academisch idioom leidt tot interne en externe effectiviteit	52
6.3 Hypothese 3: Het gebruik van cijfers uit onderzoek leidt tot interne en externe effectiviteit	52
6.4 Hypothese 4: Het gebruik van krachtige metaforen leidt tot interne en externe effectiviteit & hypothese 5: Hoe hoger de inhoudsschaal van De Landtsheer is bij een metafoor, hoe hoger de effectiviteit zal zijn	53
6.5 Effectiviteit	54
7. Discussie en reflectie	55
8. Literatuurlijst	57

Overig document: bijlagen

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

'Ik maak bezwaar tegen de term "armoede". Wij spreken nu over mensen die moeten rondkomen van een laag inkomen. [...] Je praat hier over mensen die met een laag inkomen moeten rondkomen. Zoals mevrouw Karabulut het echter zegt, lijkt het erop dat het om situaties gaat waar onmiddellijk ontwikkelingshulp naartoe moet¹.' Deze uitspraak van premier Rutte op 7 december 2011 tijdens het debat over de sociale staat van Nederland schoot bij veel politieke partijen in het verkeerde keelgat. Zo zei Jolanda Sap (GroenLinks) dat het de premier 'niet gaat om de kinderen [...] die straks in armoede moeten leven' en dat hij 'het probleem niet ziet en het gewoon weg definieert'. Job Cohen (PvdA) voelde vanuit de premier 'werkelijk geen spat van urgentie. En dat terwijl [...] donkere wolken op ons afkomen'. Tegenover deze uitspraken stond Mark Harbers (VVD), die sprak over het geven van een vis of een hengel en dat de VVD, net als de premier, koos voor de hengel. En het CDA deelde 'de visie van de premier dat wij in dit land te maken hebben met een goede uitgangspositie'.

Wat opvalt uit de passage hierboven, is dat alle partijen spreken over hetzelfde feitelijke rapport van het Sociaal Cultureel Planbureau (2011) over welvaart en welzijn in Nederland. Toch interpreteren de politieke partijen de cijfers anders: PvdA en GroenLinks zijn boos om het kabinetsbeleid, terwijl VVD en CDA hier juist positief gestemd over zijn. Dit alles valt of staat met het taalgebruik en de onderliggende waarden van de politici, ook wel *framing* genoemd. Framing betekent 'een perspectiefkeuze, die uitmondt in een bondig geformuleerde, aansprekende kijk op de zaak ('een verhaal') die zo scherp en tegelijk zo warm is dat die bij een publiek blijft hangen.' (Korsten, 2013) (p. 4). Zo ontstaan door de verschillende frames/invalshoeken binnen armoede en schulden gemakkelijk maatschappelijke discussies.

Dit voorbeeld stamt uit kabinetsperiode Rutte I. Maar ook tijdens Rutte III leeft deze discussie. Nog steeds verschijnen rapporten en nieuwsberichten over armoede en schulden in Nederland. Zo verscheen in januari van dit jaar het bericht dat de langdurige armoede in Nederland toeneemt². Op pakjesavond afgelopen jaar bracht de Kinderombudsman (2017) een rapport naar buiten over kinderen in armoede. En in oktober 2017 kwam Jesse Frederik van De Correspondent (2017) met het manifest 'Schuldvrij!' inclusief vijf aanbevelingen voor de politiek. Hierover is vervolgens ook gedebatteerd.

Oftewel: er is veel politieke aandacht voor armoede en schulden. Ook in het regeerakkoord van Rutte III worden meerdere maatregelen genomen. In deze scriptie wordt getracht de politieke frames rond dit onderwerp bloot te leggen. Hoe kijken landelijke politieke partijen tegen armoede en schulden aan? Welke frames gebruiken zij daarbij? En het belangrijkste: welke technieken en instrumenten werken hierbij efficiënt en welke hebben geen effect? Dit onderzoek poogt deze vragen te beantwoorden aan de hand van een framingsanalyse over armoede en schulden tijdens Rutte III.

¹ Handelingen Tweede Kamer 7 december 2011, vergadernummer 33-7 'De sociale staat van Nederland'

² NOS (17 januari 2018), 'Langdurige armoede neemt toe in Nederland', via: <https://nos.nl/artikel/2212328-langdurige-armoede-neemt-toe-in-nederland.html>

1.2. Probleemstelling

Om te analyseren, is uiteraard een onderzoeksvraag nodig. In dit onderzoek zal één hoofdvraag centraal staan, met daarbij twee deelvragen. De hoofdvraag luidt:

Welke framingstechnieken zijn effectief bij politieke partijen die deelnemen aan debatten over armoede en schulden tijdens kabinet Rutte III?

Deze hoofdvraag zal beantwoord worden aan de hand van de volgende twee deelvragen:

Welke framingstechnieken zijn intern effectief, tot uitdrukking komend in overname in moties na afloop van het debat?

Welke framingstechnieken zijn extern effectief, tot uitdrukking komend in overname in mediaberichten na afloop van het debat?

Er zijn ook vijf hypothesen opgesteld, die aansluiten op de deelvragen. Deze zijn in hoofdstuk vier te vinden.

1.3. Relevantie

Er is in de afgelopen jaren al veel onderzoek gedaan naar politieke framing (de Bruijn, 2011; Korsten, 2013; Maley, 2018; Gagstein, 2012; Heems en Kothuis, 2012). Engbersen (1998) heeft zelfs onderzoek gedaan naar algemene politieke framing rondom armoede. In dit onderzoek wordt gefocust op de politieke framing van landelijke partijen over dit onderwerp. Elke politieke partij maakt immers gebruik van framing. Maar waarom zou hier dan nog een onderzoek over gedaan moeten worden?

1.3.1. Wetenschappelijke relevantie

Er is een wederkerige relatie tussen framingstheorieën en de politiek. Kamerleden hebben een controlerende rol op het beleid van het kabinet (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2018a). Tegelijkertijd controleren Kamerleden vanuit een eigen invalshoek en framen zij onderwerpen op een bepaalde manier. Dit doen zij om zo meer aanhangers voor hun voorstellen te krijgen, en in de hoop dat deze aanhangers op hun stemmen bij verkiezingen. (Aalberts, 2011)

Het is voor armoede- en schuldenbeleid belangrijk om te weten welke frames het beleid beïnvloeden, en bij welke frames dit minder tot niet werkt. In 2018 liep de langdurige armoede verder op; mensen in armoede hebben meer last van sociale uitsluiting (CBS, 2018). Ook werden in het onderzoek nieuwe groepen meegenomen, zoals niet-westerse migranten en ZZP'ers (p. 4). Het is daarom belangrijk te analyseren hoe en of politici invloed hebben op het armoede- en schuldenverhaal door middel van frames. En hoe dit vervolgens de politieke agenda weer bepaalt. Als dit daadwerkelijk het geval is, biedt dit onderzoek nieuwe wetenschappelijke inzichten.

Daarnaast is in dit onderzoek idiomiseren als framingstechniek gekoppeld aan de drie framingstechnieken van Van Twist. Nog niet eerder werden debatten geanalyseerd aan de hand van idiomiseren, narrativiseren, metaforiseren en calculeren. Dit geeft nieuwe inzichten binnen de wetenschap van politieke frames, in het bijzonder die van armoede en schulden. Dit onderzoek kan zo een bijdrage aan hiaten binnen onderzoeken naar politieke frames leveren.

1.3.2. Maatschappelijke relevantie

Armoede en schulden zijn een groot sociaal probleem in Nederland. Verschillende (online) media berichten over dit onderwerp en ook in de maatschappij speelt dit onderwerp. Zo hadden in 2015 ongeveer 1,5 miljoen huishoudens risicovolle of problematische schulden; 15% van alle huishoudens. Bij 400.000 van deze huishoudens zijn de problemen zelfs zeer ernstig (SCP, 2016). Deze schulden kosten de samenleving jaarlijks 11 miljard euro, zo berichtte het NIBUD in 2014. Tegelijkertijd bericht het CBS in haar rapport 'Armoede en Sociale Uitsluiting' dat echte armoede in Nederland niet bestaat. En bericht Panteia (2009) dat mensen vooral in de schulden komen door een te hoge levensstandaard (te dure huizen, veel vakanties) en gebrekkig financieel beheer (slordig omgaan met de administratie). In de maatschappij staan dus ook verschillende beelden tegenover elkaar. Door de verschillende politieke frames te vergelijken en te begrijpen, kan het maatschappelijke effect over armoede en schulden gepeild worden. Dit is interessant voor politieke partijen, aangezien dit inzicht verschaft in hoe inwoners over dit onderwerp denken. Ten eerste is dat belangrijk, zodat zij weten hoe dit onderwerp leeft bij de burgers. Zo weet zij wat de gevoelens en trends in de samenleving zijn en kunnen ze hierop inspelen; een belangrijke taak als volksvertegenwoordiging.

Inwoners kunnen zich bewust worden van de verschillende 'beeldenslagen' die in de politiek gevoerd worden. Het kan het maatschappelijke debat ten goede komen wanneer inwoners zich beseffen dat politieke partijen een bepaalde invalshoek gebruiken als het over armoede en schulden gaat. Hun mening wordt immers constant beïnvloed, door bepaalde stukken uit te lichten (en dus andere onverlicht te laten). Dit beïnvloedt dus ook het stemgedrag van de kiezers. Dat heeft weer indirect gevolgen voor de zetelverdeling in de Tweede Kamer.

1.4. Afbakening

De oudste partij in de Tweede Kamer is de SGP (opgericht in 1918). Honderd jaar aan politiek analyseren is logischerwijs binnen dit onderzoek niet haalbaar en laat qua actualiteit te wensen over. Daarom is gekozen voor de kabinetsperiode Rutte III (2017-heden). Hierin wordt de politieke framing van alle politieke partijen die tijdens Rutte III in de Tweede Kamer zitten geanalyseerd. Dit zijn de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD), Partij voor de Vrijheid (PVV), Christen Democraten Appèl (CDA), Democraten 66 (D66), GroenLinks, Socialistisch Partij (SP), Partij van de Arbeid (PvdA), ChristenUnie (CU), Partij voor de Dieren (PvdD), 50PLUS, Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP), DENK en Forum voor Democratie (FvD).

Van deze landelijke partijen worden de debatten tijdens Rutte III over armoede en schulden gebruikt en geanalyseerd. Dit zijn het dertigledendebat over de Klijnsmagelden (8 februari 2018) en het dertigledendebat over de schuldenindustrie en het manifest Schuldvrij! (25 januari 2018).

1.5. Opbouw van het onderzoek

In hoofdstuk 2 wordt het theoretisch kader behandeld, waarbij verder wordt ingegaan op politieke framings-theorieën. Daarna wordt de (verantwoording van de) methodologie toegelicht (hoofdstuk 3). Welke methoden zijn gebruikt en waarom is daarvoor gekozen? Ook is in hoofdstuk drie de casus nader uitgewerkt. Vervolgens zijn de vijf hypothesen met onderbouwing in hoofdstuk vier gepresenteerd. De analyse van de twee debatten, met daarbij interne en externe effectiviteit, is in hoofdstuk vijf uitgewerkt. Vervolgens wordt in hoofdstuk

6 de conclusie van dit onderzoek gepresenteerd. Daarna volgen nog de discussie en reflectie (hoofdstuk 7). Aan het einde van dit onderzoek vindt u de bijlagen en de literatuurlijst.

2. Theoretisch kader

Dit hoofdstuk vormt het raamwerk voor het onderzoek. In de eerste paragraaf is beschreven waarom armoede een wicked problem is en wat hiervan het gevolg is voor politieke framing. Vervolgens is het doel van framing toegelicht en is dit doel in de derde paragraaf concreter gemaakt door vier verschillende framingstechnieken uit te werken.

2.1. Armoede als wicked problem

Armoede is een klassiek voorbeeld van een wicked problem (Rittel en Webber, 1973). Bij een wicked problem is het omstreven wat het probleem is waar een oplossing voor gezocht moet worden (Uittenbroek, 2015). Er is namelijk geen eenduidige definitie van armoede. Wanneer ben je echt arm? Als je geen dak boven je hoofd hebt, of als je nooit met je gezin een weekje op vakantie kan? Er is dus sprake van een strijd tussen cijfers, definities en interpretatie van de kennis. Daarnaast is er ook een gebrek aan consensus. Is het je eigen schuld als je schulden hebt? Moeten mensen, naast alle vangnetten van de overheid, ook nog op vakantie kunnen? Of willen we een sociaal Nederland zijn, waar we mensen niet aan hun lot overlaten? Wat hierin centraal staat, is dat verschillende partijen verschillende feiten als relevant bestempelen, of dezelfde feiten op een hele andere manier interpreteren. Pure fact finding is hierin dus moeilijk en dat laat ruimte voor framing. *‘Er blijkt in de praktijk vanuit verschillende waarden naar armoede te worden gekeken’* (p. 9).

Wicked problems zijn volgens Rittel en Webber het meest geschikt voor framing. Doordat er veel kennis is, maar geen consensus over wat ‘goede’ kennis is, is er ruimte voor eigen perspectieven. Zo kan de politicus zelf de (oorzaken van de) problemen benoemen en oplossingen aandragen. Hiervoor zijn framingstechnieken zeer geschikt, doordat politici zelf tenmidden van een dissensus richting kunnen geven. Korsten (2013) deelt wicked problems in vier dimensies op. Deze drie dimensies zijn samengevat in Schema 1.

	Consensus kennis gering	Consensus kennis aanwezig
Dissensus normen en waarden afwezig	Wicked problems	Ethische vraagstukken
Dissensus normen en waarden aanwezig	Expertkennis nodig	Eenvoudige problemen

Schema 1: vier dimensies van wicked problems (Korsten, 2013)

2.2. Wat is (het doel van) framing?

Framing kent vele definities en komt in verschillende disciplines terug (van Gorp, 2006). Zo is er framing binnen de psychologie, communicatiewetenschappen, politieke wetenschappen, etc. ‘Framing’ an sich is dus een containerbegrip en per discipline is sprake van een andere opvatting van framing. Het is daarom zaak de definitie meer toe te spitsen.

Binnen dit onderzoek zal met de definitie van Entman gewerkt worden. Zijn definitie van framing is (1993, p53): *‘to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating text, in such a way as to promote a particular problem definition,*

causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation for the item described'. Framing draait dus om het uitlichten van bepaalde onderdelen van informatie en die een grotere promotie te geven dan andere stukken informatie/waarnemingen. Daarmee is framing een communicatiestrategie.

Maar wat is het doel van framing? Robert Entman (1993) legt dit in zijn onderzoek '*Framing: towards clarification of a fractured paradigm*' uit. Volgens Entman heeft framing vier doelen. Ten eerste is dat het bepalen van het probleem waarover gediscussieerd wordt. Het tweede doel is het benoemen van de oorzaak die achter het vastgestelde probleem ligt. Ten derde dient framing voor het maken van een morele evaluatie. En tot slot heeft framing als doel om oplossingen te bieden voor het probleem en de oorzaken.

Entman maakt daarbij onderscheid tussen *selection* en *saliency*. Met *selection* wordt het selecteren van bepaalde elementen bedoeld. Deze elementen worden vervolgens uitgelicht en extra herkenbaar gemaakt: *saliency*. Dit doet de zender van de boodschap onder andere door het uitgelichte element te herhalen en te koppelen aan waarden en symbolen. Daardoor wordt de ontvanger van de boodschap gewezen op drie dingen (Gamson, 1992). Ten eerste wordt de aan de ontvanger aangegeven hoe hij de gezonden boodschap moet opvatten. Dit wordt de probleemdefinitie en causale interpretatie genoemd. Vervolgens wordt de ontvanger geleid tot de morele evaluatie, wat inhoudt welke waarden de ontvanger aan de gezonden boodschap moet koppelen. En tot slot wordt de ontvanger geleid tot de voorkeursoplossing van de zender, volgens Gamson de oplossingsaanbeveling genoemd. Het kan ook omgekeerd werken: door bepaalde elementen uit te lichten, worden andere elementen overschaduwd. Zo wordt de aandacht afgeleid van alternatieven en zijn deze minder aannemelijk. Op die manier probeert de zender de ontvanger te overtuigen van zijn boodschap.

Van Twist (2018) bevestigt Gamson's doel van framing. Framing draait om overtuiging. Volgens Van Twist gebeurt dat door onderscheid tussen groepen te maken middels frames. Taal en tekst geven een indeling en maken onderscheid tussen betere en slechtere groepen/oplossingen/fenomenen. Dat gebeurt doordat waarden aan dit onderscheid worden geplakt. In de politiek bieden taal en tekst dus een basis voor gerichte beïnvloeding volgens Van Twist. Uitingen worden in een bepaald kader geplaatst en daardoor wordt er verleid hier een bepaalde betekenis aan toe te kennen. Dat is volgens Van Twist logisch, doordat het verhaal vanuit een bepaalde invalshoek zo goed te begrijpen valt.

2.2.1. De Nederlandse politiek en framing

Daar waar politiek is, wordt kennelijk geframed. Maar niet alle politiek is in alle landen hetzelfde. Ten eerste is het Nederlandse politieke landschap verder uitgewerkt, om zo de context scherper te krijgen. Vervolgens is gekeken worden hoe framing in de Nederlandse politiek is. Hebben rechtse of linkse partijen een vorm van voorsprong op framing, of zijn de kansen op framing gelijk, ongeacht het onderwerp?

2.2.1.1. Het Nederlandse politieke landschap

Het Nederlandse politieke landschap wordt vaak verdeeld in twee groepen: links & rechts of conservatief & progressief. Deze verdelingen zijn in deze paragraaf uitgewerkt, omdat deze definities in de volgende paragraaf gebruikt worden.

De links en rechts verdeling heeft vooral te maken met sociaaleconomische aspecten en de rol van de overheid daarin (Teuwen, 2017). Dit houdt het ingrijpen van de overheid in op thema's zoals inkomen, economie, lastenverdeling en de welvaart in (p. 25). Links ziet de

rol van de overheid op deze thema's het liefst zo groot mogelijk; rechts wil liever een zo klein mogelijke rol voor de overheid hierin.

De verdeling tussen progressief en conservatief is meer gericht op sociaalculturele thema's. Daarbij staat meer centraal welke kant Nederland op zou moeten gaan als staat (Abels, 2017). Hierbij spelen thema's zoals nationaliteit, immigratie, Europa, abortus en euthanasie. Progressieve partijen hebben hierin een meer liberale en pluralistische visie op de samenleving, waarbij kosmopolitisme centraal staat. Conservatieve partijen zien liever een monoculturele en nationalistische cultuur (p. 25).

2.2.1.2. Framing in de Nederlandse politiek

Lakoff (2004) beweert dat in Amerika de *conservatives* beter zijn in framing dan de *progressives*. Dit komt volgens Lakoff doordat de *progressives* te weinig frames gebruiken, doordat zij geloven dat de waarheid het altijd zal winnen van de frames. De Bruijn (2011) weerlegt deze beweringen van Lakoff voor de Nederlandse politiek en betoogt dat zowel linkse al rechtse partijen evenveel mogelijkheden hebben om te framen. Dat is belangrijk binnen dit onderzoek om eventuele *biases* te voorkomen. Volgens De Bruijn zijn rechtse partijen, in tegenstelling tot wat Lakoff beweert, dus niet beter in framing dan linkse partijen. De Bruijn doet dat door twee beweringen van Lakoff te ontkrachten.

Het eerste argument van Lakoff houdt in dat rechts beter is in framen dan links, doordat ze de rol van de overheid simpeler inkleden dan links. Zoals Lakoff zegt: 'links is intellect, rechts is simplisme' (De Bruijn, p. 74). Een kleinere overheid is volgens Lakoff simpeler en daardoor makkelijker te framen dan een overheid die groots, streberig en transformerend is. De Bruijn weerlegt dit argument, door het 'maakbaarheidsgehoof' te introduceren. Rechtse partijen geloven volgens De Bruijn ook in grootse, streberige stelselwijzigingen. Daarbij noemt hij als voorbeelden marktwerking in de zorg, het creëren van meer veiligheid en minder criminaliteit en de sociale zekerheid (p. 72).

Het tweede argument van Lakoff berust op het toe-eigenen van zogenoemde *framing devices*. Lakoff beweert dat bepaalde onderwerpen zijn gekaapt door rechtse partijen, zoals veiligheid en het bestrijden van criminaliteit. Daarbij kapen ze dus ook de frames met bijpassende emoties en waarden en laten ze voor links geen kans om nieuwe frames op deze onderwerpen te creëren. De Bruijn weerlegt deze bewering, door te beargumenteren dat in veel steden linkse burgemeesters en wethouders over de veiligheid en criminaliteit gaan. Zij houden er volgens De Bruijn een onverbidelijke kijk op na. Hierdoor zouden rechtse partijen wederom geen voorsprong hebben op framing en hebben linkse en rechtse partijen hier juist gelijke kansen op.

2.3. Vier framingstechnieken

Elk frame bevat waarden: dit is wat een frame sterk maakt (paragraaf 2.3.1) In deze paragraaf zullen 32 waarden (gebaseerd op de theorie van Gagestein, 2012) waaruit een frame kan bestaan genoemd worden en wordt uitgelicht wat 'waarde' binnen dit onderzoek betekent. Daarnaast zijn de vier framingstechnieken nader uitgewerkt. Hoe deze technieken operationeel gemaakt zijn, is te vinden in hoofdstuk drie.

2.3.1. Waarden in frames

Een frame is onder andere succesvol als het aansluit bij de waarden van de toehoorders (Jenneskens, 2012). Een eigen frame hangt samen met eigen waarden (p. 4). Het maakt volgens Jenneskens dus niet uit van welke framingstechniek gebruik wordt gemaakt: elke

techniek bevat onderliggende waarden (p. 5). Vossen (2015) noemt frames belangrijk, omdat 'ze waarden in mensen aanspreken'. Waarden zijn belangrijk, doordat zij de houding en het gedrag van mensen deels bepalen. Doordat framing waarden verkondigd, kan framing het gedrag van mensen dus beïnvloeden (p. 6).

'De politiek buigt zich over vraagstukken waarbij vaak geen sprake is van een objectieve werkelijkheid. Integendeel. Iedereen kijkt juist vanuit een bepaald perspectief naar de realiteit. En dat perspectief is gebaseerd op de eigen normen, waarden en opvattingen. Iemand met een VVD- of CDA-bril op kijkt anders naar de werkelijkheid en waardeert die ook op andere wijze dan een PvdA'er of een SP'er.'

- Hans de Bruijn, 2016

Ook De Bruijn (2012) beaamt het gebruik van waarden in frames. Volgens De Bruijn zitten in elke frame waarden verborgen. Politici zijn erbij gebaat om vast te houden aan die waarden. Het zorgt ervoor dat zij een consistent verhaal hebben en niet voor 'draaikont' worden aangezien. Vanuit waarden nemen politici hun politieke beslissingen. Maar wat is een waarde nu precies? Volgens Van Iersel (2012) is een waarde 'datgene waaraan mensen een zodanig belang toekennen, dat ze naar het behoeden ervan, de ontwikkeling ervan of de verwerkelijking ervan streven' (p. 8). Maar hoeveel waarden zijn er precies? Uit welke waarden kunnen gekozen worden binnen frames? Gagestein (2012) onderscheidt in haar boek 'Denk niet aan een roze olifant' 32 verschillende waarden die frames kunnen bevatten. Deze waarden worden in hoofdstuk drie operationeel gemaakt:

Veiligheid – Gezondheid – Vrijheid – Rechtvaardigheid – Betrouwbaarheid – Verbondenheid – Openheid – Integriteit – Oprechtheid – Respect – Samenwerking – Verantwoording – Familie centraal – Zelfbeschikking – Empowerment – Dienstbaarheid – Bescherming – Wijsheid – Bescheidenheid – Innovatie – Betrokkenheid – Onafhankelijkheid – Gelijkwaardigheid – Verdraagzaamheid – Solidariteit – Duurzaamheid – Mondigheid – Moed – Menselijke maat centraal – Conservatisme – Erkenning – Liefde

Politici kunnen zich volgens Gagestein allemaal vinden in deze waarden. Alleen kunnen ze niet alle 32 waarden verwerken in hun debat. Daarom zullen ze keuzes moeten maken welke waarden ze kiezen. Idealiter bevat een frame volgens Gagestein twee tot drie waarden. Dit zorgt voor een consistent en herkenbaar, begrijpelijk frame. Doordat een goed frame niet te veel waarden kan bevatten, zullen politici hun toehoorders ervan willen overtuigen dat hun waarden beter zijn dan die van hun politieke tegenstander. En zo onbewust toch een hiërarchie in 'urgentie' van de waarden willen aanbrengen. Dat creëren van urgentie gebeurt volgens Gagestein in de frames.

2.3.2. Narrativiseren: held-schurk-slachtoffer en het 3p-model

Het narrativisme is de wetenschap van de verhalende tekst (Ankersmit, 1991). Van Twist e.a. (2017) lichten in hun essay 'Self as tool: het vermogen vakkundig jezelf te zijn in politiek-ambtelijke verhoudingen' het nut van verhalen toe. Hoe complexer een situatie wordt en hoe hoger de druk is, hoe belangrijker een goed verhaal is (p. 30). Dit komt doordat verhalen perspectieven veranderen en ze in een bepaalde denkrichting zet. Ook maakt een verhaal vertellen het voor de toehoorder attractiever, maar ook logischer om de richting van het verhaal op te bewegen.

Elk verhaal vertelt verschillende problemen, oorzaken en oplossingen en benoemt daarbij verschillende helden, schurken en slachtoffers. Hierdoor kan narrativiseren als framingstechniek worden gezien. Door een situatie attractiever en simpeler te vertellen, zal de toehoorder eerder blijven 'plakken' bij het verhaal en de denkrichting van de politicus eerder aanhangen.

[...] Sprekende voorbeelden zijn Obama's Yes we can-verhaal, waarmee hij een nieuwe waarheid verkondigde in een Amerika uitgeput door een op the dark art gebaseerde politiek van angst en behoefte [...] Het zijn verhalen waarin het publiek zich de held kan voelen.

- De Correspondent, 2013

Hans de Bruijn (2014) schreef een boek over de macht van taal in de politiek. Een goed frame bevat volgens de Bruijn een slachtoffer, een schurk en een held. De theorie van Gagestein (2012) gaat hier dieper op in. Wie is de *good guy*, het slachtoffer en de slechterik? De 'plakfactor' van een frame wordt nog hoger als dit personen zijn die een concreet gezicht krijgen en voldoen aan stereotyperingen. Maar: is de hoofdpersoon te concreet, dan kan het de aandacht afleiden van het onderliggende probleem. Het probleem kan dan draaien om één hoofdpersoon in plaats van de groep. Een andere vorm van framen is *thematic framing*. Daarbij staan de algemene gebeurtenissen juist centraal. Zo is beter te zien waar het probleem over gaat, maar mist een gevoel. Gagestein betoogt daarom een combinatie van beiden te nemen, door een hoofdrolspeler concreet in een gebeurtenis te zetten: 'Net zoals mijn neefje Joris, komen jaarlijks duizenden mensen...'. Het kan juist ook een strategie zijn om de schurk geen concreet gezicht te geven, zodat mensen zich er niet mee verbonden voelen. Een voorbeeld hiervan is 'islamisering'. Er kunnen dan wel weer negatieve, concrete voorbeelden aan deze *thematic framing* gekoppeld worden, zoals meisjes vanwege de islam voor hoer worden uitgescholden.

Een andere vorm van narrativiseren, is om in de taal van beleid, waarden en/of betrokkenheid te spreken. De Bruijn introduceert in zijn boek het 3P-model. Dit houdt in dat een goed frame op drie manieren verhaald kan zijn:

- Op basis van principle (waarden)
- Op basis van policy (beleid)
- Op basis van personality (betrokkenheid)

Een frame kan ook meerdere of alle P's bevatten. Bijvoorbeeld door het probleem te framen (policy), hier vervolgens een waardeoordeel aan vast te knopen (principle) en betrokkenheid te tonen door met een passende oplossing te komen (personal). Door meerdere p's te gebruiken in het verhaal, kan de politicus meer steun vergaren voor zijn boodschap. Dat komt volgens De Bruijn doordat een politicus dan niet alleen over zijn beleid vertelt, maar dit beleid beter 'inbedt' door achterliggende waarden hieraan te verbinden en door 'een relatie met zijn gehoor aan te gaan'. De Bruijn geeft geen afbakening van de waarden binnen het principle-frame. Daarom is gekozen om dit frame ook te testen aan de hand van de waarden van Gagestein (paragraaf 2.3.1).

2.3.3. Idiomiseren: de dialecten binnen armoede

Engbersen (1998) gebruikt idiomen als leidraad voor het categoriseren van framing rondom armoede. Idiomen staan gelijk aan dialecten/talen binnen frames, in dit geval over armoede. Deze vijf idiomaten botsen met elkaar, omdat ze elk andere waarden bevatten. Deze botsing laat zien dat de idiomaten ook een framingstechniek bevatten. Elk idioom heeft zijn eigen waarden, ladingen en posities. Dat maakt Engbersen hieronder mooi duidelijk:

De verschillende manieren waarop verschillende partijen feiten selecteren en interpreteren, vloeien voort uit onderliggende waardensystemen die zichtbaar worden in de taal- en cijferstrijd rond armoede. [...] Politici en beleidsuitvoerders worden vaak wanhopig van de complexe taal van de wetenschap, bijvoorbeeld als het gaat om de veelheid aan armoededefinities en -benaderingen. De armen zelf daarentegen voelen zich vaak onbegrepen door de taal van de bureaucratie en de wetenschap. Armoede is voor hen geen 'kwestie van definitie', maar een harde realiteit die zij aan den lijve ondervinden. [...] In publieke en politieke debatten komen deze talen met elkaar in botsing. Dat is niet alleen het gevolg van de verschillende posities die de strijdende partijen bekleden en de corresponderende rollen die zij dienen te spelen, bijvoorbeeld als politicus, ambtenaar, onderzoeker of zaakwaarnemer, maar vloeien ook voort uit de fundamenteel verschillende manieren waarop het armoedevraagstuk kan worden en wordt benaderd.

- Engbersen, 1998

Het gaat binnen idiomiseren om de spreektaal en niet grammaticaal-correcte taal. 'Welke tijd is het?' is in het Nederlands een correcte zin, maar geen idioom. Men zal in spreektaal namelijk vragen: 'Hoe laat is het?'. Door in een bepaalde spreektaal te praten, zullen toehoorders zich eerder verbonden voelen. Technische taal zal bijvoorbeeld goed aanslaan bij wetenschappers, die in hun dagelijks leven ook veel in die taal lezen, praten en schrijven. Meer emotionele spreektaal zal in dit geval eerder aanslaan bij mensen die zelf affiniteit hebben met armoede en schulden. Door in een bepaald idioom te spreken, wordt dus een bepaalde doelgroep gekozen die zich herkent in de taal. Ook dit is een vorm van framing, doordat je je taal aanpast op je doelgroep, zodat zij jouw boodschap eerder aanhangen.

Te beginnen met het bureaucratisch idioom Dit is een technische taal, vaak waardenneutraal. Daarom wordt hierin dikwijls ook niet over 'armoede' gesproken, maar over minima. De armoedegrens is financieel, wettelijk vastgelegd. Volgens Engbersen is dit het sociale minimum, zoals vastgelegd in de Algemene Bijstandswet (p. 10). Door de wetenschappelijke, zakelijk onderton van dit idioom kan zij gezag geven, maar ontbreekt het aan empathie doordat waarden en emoties vaak ontbreken (p. 10).

Vervolgens is er het moralistisch idioom. Dit idioom heeft, zoals de naam al zegt, morele waarden hoog in het vaandel staan. Hier worden mensen in armoede getypeerd als lui, die niet hun verantwoordelijkheid nemen en geen baan willen hebben. Maar het andere uiterste binnen dit idioom kan ook; dan zijn armen de mensen die geholpen moeten worden. Hen treft geen blaam, want schulden kunnen iedereen overkomen. Binnen dit idioom zitten de waarden over armoede dus in de extremen.

Het dramatische idioom is persoonlijk en geladen met emotie, waardoor dit frame heel tastbaar is. Het geeft daarom vooral een goed beeld van armoede in de praktijk. 'Armoede wordt hier benoemd met dingen die men **niet** meer kan' (p. 11). Dit idioom zal daarom volgens Engbersen veel empathie opwekken.

Een academisch idioom maakt ook gebruik van technische taal. Daarbij staan de oorzaken en gevolgen van armoede centraal. Hoe ontstaat armoede en wat zijn de effecten

voor micro, meso en macro? De ‘schuld’ van armoede ligt niet bij de mensen in armoede zelf, maar zit vooral in de (samenloop van) processen. Ook hier staat de armoedegrens centraal, maar daarbij spelen alle aspecten een rol. Armoede is hier geen economische wetenschap, maar een sociale wetenschap. Ook dit idioom geeft gezag door de wetenschappelijke ondertoon. Zij kan echter meer empathie opwekken, doordat naar de allesomvattende aspecten van armoede wordt gekeken en armoede menselijker wordt. Het gaat bijvoorbeeld ook over scholing, gezondheid, sociale omgeving. Daardoor worden er ook eerder waarden aan dit idioom verbonden dan bij het bureaucratisch idioom. In dit onderzoek wordt daarom verwacht dat dit idioom veel zal terugkomen in de debatten, doordat het politici op een empathische wijze gezag geeft.

Tot slot is er de taal van de armen. Dit ‘slachtofferproza’ is vooral de taal die armen en belangenorganisaties zelf spreken. Centraal staat hoe het is om zélf in armoede te leven. Dit idioom is zeer persoonlijk en kan niet door elke politicus gebruikt worden. Een persoonlijk verhaal over eigen armoede bevat volgens Engbersen vaak waarden en is een empathische vorm van framing.

De vijf idiomen zijn in het figuur op de volgende pagina samengevat.

Figuur: Beelden of denkkaders rond armoede vlg. Engbersen (1998)

vergelijking van armoededetails	Kenmerken	Historisch	Nabijheid t.o.v. ander idioom	Overig
Bureaucratisch idioom	vooral fin. Grens ter bepaling van wat armoede is	discussie jaren ‘80 over minima, echte minima	wet. idioom	abstracte termen, technische termen, neutraliteit suggererend
Moralistisch idioom	armoedigen verdienen het om geholpen ...	bekend uit armenzorg	dramatisch idioom	sterk normatief
Dramatisch idioom	armoedigen moeten kunnen deelnemen aan ... (pakket dat hoort in min. standaard)	bij totstandkoming van Bijstandswet in 1963; Muskens		concreet, persoonlijk, beeldend, emotioneel
Academisch idioom	abstract, empirisch en theoretisch; onderzoek van oorzaken en gevolgen	vooral na 1980	bureaucratisch idioom, maar minder eendimensionaal	wie zijn armen?; typen armen; oorzaken, gevolgen; referentiegroep
Taal van de armen	slachtofferidioom; eigen situatie-definitie			

Figuur 1: Beelden of denkkaders rondom armoede vlg. Engbersen (1998) (via: Korsten, 2013, p. 2)

2.3.4. Calculeren: tellen en berekenen als vorm van politieke framing

Van Twist (2018) geeft aandacht aan de rol van cijfers en statistieken binnen verhalen. Immers, “mooie woorden’ verliezen het vaak van ‘harde cijfers” (p. 93). Deborah Stone beaamt dit in haar stuk *‘Policy Paradox’* (2011). Daarin schrijft zij dat elk nummer een *‘political claim’* is: een oordeel over het categoriseren en een bewering over overeenkomsten en verschillen. In hoofdstuk acht geeft Stone acht redenen waarom calculeren politieke framing is (zie volgende pagina). Hoe komt dat en wat is de rol van cijfers binnen framing? Volgens Van Twist worden statistieken en cijfers gebruikt om autoriteit uit te dragen. Cijfers zijn concreet en behapbaar en geven zo een snelle samenvatting van het verhaal (p. 97). Daarom worden cijfers in (politieke) discussies vaak ingezet om het moment dat het chaotisch en onbegrijpelijk wordt. Dit biedt aan de toehoorders namelijk grip en controle. Cijfers kunnen volgens Van Twist gebruikt worden voor stabiliteit, mobiliteit en combineerbaarheid. Cijfers geven grip en controle in complexe vraagstukken. Het maakt de samenleving begrijpelijk, leesbaar en meetbaar, wat ook ten goede komt aan beleidsvorming en besturen. Cijfers zijn

WHY COUNTING IS POLITICAL

1. Counting requires decisions about categorizing, about what or whom to include and exclude.
2. Measuring any phenomenon implicitly creates norms about how much is too little, too much, or just right.
3. Numbers can be ambiguous, and so leave room for political struggles to control their interpretation.
4. Numbers are used to tell stories, such as stories of decline ("we are approaching a crisis").
5. Numbers can create the illusion that a very complex and ambiguous phenomenon is simple, countable, and precisely defined.
6. Numbers can create political communities out of people who share some trait that has been counted.
7. Counting can aid negotiation and compromise, by making intangible qualities seem divisible.
8. Numbers, by seeming to be so precise, help bolster authority of those who count.

'Why counting is political' in: Policy Paradox, hoofdstuk 8.
Deborah Stone (2011)

Van den Brakel zei in de technische briefing over het rapport 'Armoede en sociale uitsluiting 2018': 'Je ziet in de crisis, dat daar ook een toename aan het aantal bijstandsontvangers is. Dat heeft ook te maken met de vluchtelingenstroom. Die mensen die binnen komen, belanden meestal meteen in de bijstand [...] Je ziet onderaan de percentages Afghanistan, Syrië. Daar zijn de percentages echt heel hoog.' Tweede Kamerlid Peters merkte vervolgens op: 'Dus als ik het dan samenvat, dan lijkt het dat ondanks de crisis aan het einde loopt, maar er toch meer mensen in de bijstand komen, dat dat vooral statistisch is. Doordat er meer asielzoekers in de bijstand zijn gekomen'. Van den Brakel gaf vervolgens aan dat dat inderdaad een hele grote rol speelt [...] Het heeft voor een groot deel te maken met de toestroom van vluchtelingen'.

- Tweede Kamer der Staten Generaal, 23 mei 2018

In bovenstaand voorbeeld is te lezen dat de context invloed heeft op de cijfers. Het CBS (2018) rapporteert namelijk dat er een toename is van het aantal personen met een langdurig laag inkomen. Maar als dit in percentages wordt bekeken, is dit 'slechts' voor 2,3% van de Nederlanders het geval. Voor vluchtelingen uit Irak, Eritrea en Somalië waren die percentages respectievelijk 28,5%, 40,9% en 43,1%. Zoals Van Twist ook bepleit: cijfers kunnen niet zonder context. 'Het scheppen van een welwillende of begunstigende context gebeurt onder meer door tevoren al verhaallijnen uit te zetten via andere actoren (denk aan media of aan de politieke omgeving) waardoor bepaalde frames worden aangereikt voor een toekomstige

'van de ene plek naar de andere' over te brengen. En combineerbaar, doordat cijfers en statistieken goed met elkaar vergeleken zijn en samen weer nieuwe statistieken opleveren (p. 98).

Tegelijkertijd zijn cijfers ook beïnvloedbaar en anders te interpreteren. Zoals in paragraaf 2.5 ook duidelijk wordt, zijn er namelijk verschillende definities van armoede. Bij verschillende definities horen dus ook verschillende cijfers en statistieken.

interpretatie van feiten en cijfers' (p. 100). Dat blijkt, want de NOS³ en Volkskrant⁴ publiceerden naar aanleiding van het CBS-rapport dat de langdurige armoede in Nederland toeneemt. Van Twist noemt dit een perspectief waarbij 'cijfers voortkomen uit de verhalen die we verteld willen hebben' (p. 104). Cijfers vertellen dus ook verhalen, doordat er bepaalde waarden achter de cijfers zitten. Neem je vluchtelingen wel mee als Nederlanders en is er dus een serieus armoedeprobleem? Of kijk je alleen naar de 'oorspronkelijke' Nederlanders en is er eigenlijk geen armoede in Nederland? Cijfers zetten een verhaal of frame kracht bij. Door cijfers te gebruiken wordt urgentie aangegeven, wordt onderscheid gemaakt, worden groepen gecreëerd, wordt een uitweg uit een conflict geboden en wordt autoriteit en objectiviteit gesuggereerd (p. 105). Cijfers en statistieken dragen dus aannames, gedachtes, waarden en keuzes met zich mee. Wat neem je wel mee en wat niet? Terwijl volgens Van Twist cijfers juist doen lijken dat '1+1=2' en cijfers dus de zuivere waarheid zijn. Daarom werken cijfers ook als strategie bij politieke framing en worden ze in dit onderzoek als zodanig meegenomen.

2.3.5. Metaforiseren: letterlijk en figuurlijk beïnvloeden

Metaforen zijn de laatste framingstechniek in dit hoofdstuk. Metaforen zijn één van de belangrijkste vormen van beeldspraak en figuurlijk taalgebruik (Hendriks en Swaans, 2004). Metaforen dienen om onduidelijke verschijnselen of domeinen te verklaren aan de hand van verschijnselen die wel bekend of duidelijk zijn (De Regt en Dooremalen, 2016). Daarbij beweren De Regt en Dooremalen zelfs dat wat een metafoor uitdrukt, niet de waarheid is. Dit komt doordat metaforen vaak een begrijpelijker idee geven van wat er bedoeld wordt, maar het daadwerkelijke verschijnsel niet correct verklaren. Metaforen zijn nodig om over abstracte zaken te praten (Berger, 2018). Metaforen beïnvloeden emoties, belevingen en het denken en zijn daardoor bruikbaar voor framing.

Metaforen vormen een raamwerk waarin wij onze gedachten ordenen. Komkommeroorlog met Duitsers, Planking grijpt als een virus om zich heen, DSK gedroeg zich als een beest, situatie in Libië is een tijdbom. Als je erop let, kom je overal vergelijkingen en metaforen tegen. In de media maar ook in de politiek is het een populair retorisch trucje. Soms heel onschuldig, maar soms ook heel gevaarlijk. Zo vergeleek Hitler joden met ongedierte dat bestreden moet worden. Een groep Amerikaanse onderzoekers heeft nu aangetoond dat metaforen zich stevig kunnen vastpinnen in ons brein. En op die manier sturen ze onze gedachten.

- Jansen, 2011

Lakoff en Johnson (1998) trekken het gebruik van metaforen nog verder. Metaforen beïnvloeden niet alleen ons denken, maar ook ons doen. "*Metaphor is pervasive in everyday life, not just in language but in thought and action. Our ordinary conceptual system, in terms of which we both think and act, is fundamentally metaphorical in nature.*" (p. 3). Daarnaast kunnen metaforen twee ervaringen aan elkaar koppelen. Bijvoorbeeld door te zeggen: 'that

³ NOS (17 januari 2018), 'Langdurige armoede neemt toe in Nederland', op: <https://nos.nl/artikel/2212328-langdurige-armoede-neeemt-toe-in-nederland.html> (bezoekt op 25 mei 2018)

⁴ Volkskrant (8 februari 2018), 'Niet iedereen profiteert van het economische herstel in Nederland', op: <https://www.volkskrant.nl/economie/niet-iedereen-profiteert-van-het-economisch-herstel-in-nederland~bd8e5e6c/> (bezoekt op 25 mei 2018)

movie was like a rollercoaster'. Beide ervaringen zijn zeer verschillend, maar toch wordt de ervaring van een achtbaan gekoppeld aan de ervaring van het kijken van de film. Metaforen koppelen conceptuele overeenkomsten aan elkaar. In dit voorbeeld kan de films dus veel *'ups and downs'* bevatten en was spannend, net als een achtbaan. Zo maken metaforen het makkelijker om concepten te begrijpen. Lakoff en Johnson beweren dat metaforen essentieel zijn voor het 'diepere' begrijpen van onze wereld, en dan in het bijzonder abstracte concepten. Metaforen helpen om hier betekenis, gevoel en actie aan te geven. Tegelijkertijd wordt daarmee een interpretatie aan de ervaring gegeven, wat volgens Lakoff en Johnson dus (onbewuste) framing is.

Volgens De Landtsheer (2011) worden metaforen in de politiek gebruikt *'as tools of persuasive communication, to bridge gaps and build identification between strangers; to frame issues; to create, maintain, or dissolve political coalitions; to generate votes and win elections.'* (p. 24). Volgens De Landtsheer zijn er verschillende zwaartes binnen metaforen. Deze zwaartes duidt zij aan aan de hand van inhoudsschalen. Hoe hoger een metafoor op de inhoudsschaal staat, hoe krachtiger en emotioneler deze is. De schalen bestaan uit 1. Volkse en alledaagse metaforen, 2. Natuurmetaforen, 3. Navigatie-, constructie, gesofisticeerde metaforen, 4. Rampen-, onheils-, en geweldsmetaforen, 5. Sport-, spel-, dramametaforen en 6. Lichaams-, ziekte-, en doodsmetaforen. Schaal één tot en met drie zijn minder krachtig; schaal vier tot en met zes zijn krachtige metaforen. Hoe meer metaforen van de hoogste schalen worden gebruikt, hoe sterker en emotioneler het metaforengebruik en hoe krachtiger dus de beïnvloeding.

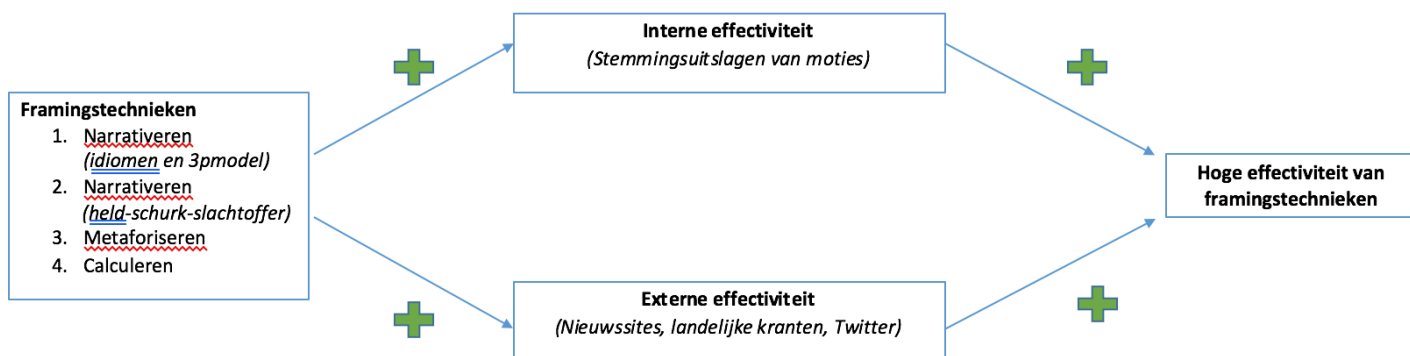
2.4. Media en framing

Volgens Likoglu (2008) hebben de media een krachtige rol in het bepalen en creëren van de publieke opinie. Massamedia bereiken op snelle wijze grote groepen mensen met hun boodschap. Binnen die boodschap lichten de media bepaalde onderwerpen uit en belichten andere juist onder. Daarmee bepalen zij het nieuws voor een aanzienlijk gedeelte. Naast het bepalen van nieuws, hebben de media ook een controlerende taak. Als poortwachters van de democratie controleren zij de overheid, bestuurders en bedrijven. De politiek gebruikt de media daarom vaak als bron om te achterhalen wat hierbinnen speelt. Daarnaast gebruiken politici de media om hun boodschap te verspreiden. De wijze waarop een boodschap wordt verspreid door de media, is de manier waarop deze boodschap vorm wordt gegeven. Tijdens dit proces, dat 'framebuilding' wordt genoemd, kunnen de media ook beïnvloed worden door actoren en factoren van buitenaf. Één van die externe factoren is volgens Likoglu de politiek. Er is dus een wisselwerking tussen hen en de media.

2.5 Conceptueel model

In dit hoofdstuk is bekeken wat framing is en wat haar doel behelst. Daarnaast is het politieke landschap en haar invloed op framing ook uitgewerkt. Tot slot zijn de vier gekozen framingstechnieken en de invloed van de media op de politiek ook uitgewerkt. Deze theorieën zullen aan de hand van methoden (hoofdstuk 3) getoetst worden in de analyse (hoofdstuk 4).

Aan de hand van deze operationalisering van methoden, is een conceptueel model opgesteld (figuur 5). Figuur 5 laat zien dat wanneer een framingstechniek leidt tot een positieve stemmingsuitslag en tot publicatie in de media, de effectiviteit van de framingstechniek hoog is.

Figuur 5 Conceptueel model

3. Methodologische verantwoording

In dit onderzoek zijn verschillende framingstechnieken geanalyseerd rondom armoede en schulden van de dertien politieke partijen in de Tweede Kamer tijdens Rutte III. Doel van het onderzoek is het vergaren van een inzicht welke framingstechnieken effectief werken, en welke minder.

3.1. Casus

3.1.1. Context

Tijdens de kabinetsperiode Rutte III zitten er dertien partijen in de Tweede Kamer. Er wordt binnen dit onderzoek alleen gekeken naar bronnen die ingaan op de Nederlandse armoede en schulden; (ontwikkelings)hulp om armoede in andere landen te bestrijden worden niet meegenomen. Ook de BES-eilanden worden buiten beschouwing gelaten. Dit omdat daar meer armoede heerst⁵ dan in Nederland en dit een vertekend beeld kan opleveren over hoe politici verhalen over armoedebestrijding.

Niet alle dertien politieke partijen namen deel aan één van de debatten. Alleen de partijen die aan minstens één debat deelnamen, zijn opgenomen in dit onderzoek. Dit zijn de VVD, PVV, CDA, D66, GroenLinks, ChristenUnie, PvdA, DENK, 50PLUS en SP. Forum voor Democratie, de SGP en Partij voor de Dieren zijn niet opgenomen, doordat zij niet hebben deelgenomen aan één of beide onderzochte debatten.

3.1.2. Materiaalselectie

Voor dit onderzoek zijn vier bronnen gebruikt om de framingstechnieken bij debatten over armoede en schulden te analyseren. In deze paragraaf wordt uitgelegd waarom voor deze vier bronnen gekozen is en waarom bewust gekozen is om andere bronnen, zoals het tv-debat op Pauw⁶, buiten beschouwing te laten.

Tijdens Rutte III zijn drie debatten geweest over armoede en schulden. Dit zijn de dertigledendebatten over de gelden voor armoedebestrijding onder kinderen en over de

⁵ NTR NPO (15 oktober 2016), 'Armoede op Bonaire verschuilt zich', via: <https://caribischnetwerk.ntr.nl/2016/10/15/armoede-op-bonaire-verschuilt-zich/> (bezoekt op 8 juni 2018)

⁶ Pauw, BNN VARA, NPO (18 maart 2018), 'Maandag bij Pauw' op: <https://pauw.bnnvara.nl/nieuws/vanavond-bij-pauw-107> (bezoekt op 10 juni 2018)

schuldenindustrie en Manifest Schuldenvrij! en het Algemeen Overleg (AO) Brede Schuldenaanpak en Armoede. Bij deze drie debatten stond het voor alle dertien de partijen vrij om zich in te schrijven en was de spreektijd voor alle fracties gelijk. Er is dus geen sprake van oneerlijke voorsprong/achterstand, wat de analyse had kunnen vervormen. Dit is ook de reden waarom andere (tv-)debatten, waarin armoede en schulden ook ter sprake kwamen, buiten beschouwing worden gelaten in dit onderzoek. Zo debatteerden Jesse Klaver (fractievoorzitter GroenLinks) en Klaas Dijkhoff (fractievoorzitter VVD) in het tv-programma Pauw over de stelling ‘Mensen met schulden mogen hun huis niet worden uitgezet’. Deze stelling biedt genoeg kansen voor beide partijen om hun frames kenbaar te maken, maar zouden voor de algemene analyse een vertekend beeld kunnen geven. Andere partijen hadden immers niet de mogelijkheid om hun frames aan het licht te brengen tijdens dit tv-debat en zo zou ten onrechte het beeld gewekt kunnen worden dat zij minder aandacht voor dit onderwerp zouden hebben.

Van de drie zojuist genoemde debatten, zijn er twee gebruikt binnen dit onderzoek. Namelijk het dertigledendebat over gelden voor armoedebestrijding onder kinderen en het dertigledendebat over de schuldenindustrie en het Manifest Schuldenvrij!. Het AO Armoede en Brede Schuldenaanpak werd buiten beschouwing gelaten, omdat de periode van dataverzameling liep van 1 november 2017 tot 1 juni 2018.

Beide debatten zijn door de organisatie van de Tweede Kamer uitgeschreven in een stenogram. Deze stenogram bevat de letterlijk gesproken woorden van de Kamerleden, niet meer en niet minder. Daardoor is er binnen de bron geen ruimte voor interpretaties van derden waardoor de woorden van de Kamerleden zijn veranderd of anders zijn opgeschreven. Deze twee bronnen kunnen dus als betrouwbaar beschouwd worden.

De derde bron zijn de stemmingsuitslagen van de moties tijdens beide debatten. Tijdens het debat over de schuldenindustrie zijn zeven moties ingediend; tijdens het debat over de gelden voor armoedebestrijding onder kinderen waren dit zes moties. De stemmingsuitslagen hiervan bevatten informatie of partijen voor of tegen de motie hebben gestemd en of deze daarom is verworpen of is aangenomen. Ook dit is puur feitelijke informatie, zonder extra inbreng van derden. Daarom is ook deze bron geselecteerd voor dit onderzoek.

Tot slot zijn de media gebruikt als bron. Hieronder vallen de landelijke kranten, nieuwssites en Twitter (voor een verdere uitwerking hiervan, zie paragraaf 3.3). Er is bewust niet gekozen voor regionale dagbladen of overige sites, ten eerste uit afbakeningsoverwegingen. Voor dit onderzoek zou een volledige analyse van alle media simpelweg te veelomvattend zijn. Er moesten dus keuzes gemaakt worden. Aangezien beide debatten landelijk speelden, werd verwacht dat landelijke kranten hier meer aandacht voor zouden hebben dan regionale dagbladen. Ook werd verwacht dat er minder bias in een landelijke krant zouden staan, op het vlak welk Kamerlid geïnterviewd zou worden. Een Fries regionaal dagblad zou eerder een Kamerlid uit Leeuwarden interviewen dan een Kamerlid uit Maastricht of eerder rapporteren over onderwerpen die in de regio urgent zijn. De onderzoeker verwachtte dat die bias bij landelijke kranten en nieuwssites minder zou gelden. Veel nieuws komt ook voor op Twitter; de Twitter-app staat tegenwoordig in de Appstore zelfs onder de categorie ‘Nieuws’.⁷ Hiervoor zijn alleen de nieuwsaccounts van de zojuist genoemde kranten en nieuwssites meegenomen en de persoonlijke accounts van landelijke journalisten.

⁷ Op: <https://themarketingfactory.nl/verandert-twitter-in-een-nieuwsplatform/> (bezoekt op 15 juli 2018)

3.2. Methoden

Om het doel van dit onderzoek te bereiken, moet de relatie tussen framingstechnieken en effectiviteit beschreven en begrepen worden. Centrale concepten zijn dus de framingstechnieken en effectiviteit. Deze worden in paragraaf 3.3 nader toegelicht. Kwalitatief onderzoek interpreteert op een consistente en toetsbare manier gegevens die worden verzameld, geanalyseerd en beschreven (Pochg, 2007). De complexe werkelijkheid wordt in een bepaalde context bestudeerd. Een ander facet is het herhalende karakter van kwalitatief onderzoek. De onderzoeksfasen worden meerdere keren doorlopen en de fasen hoeven niet strak van elkaar gescheiden te zijn. De onderzoeker is gericht op de empirie en wat hiervan de betekenis is die aan het verschijnsel wordt gegeven (Boeije, 2012). De onderzoeker vormt daarmee zelf het belangrijkste meetinstrument; de invloed van de onderzoeker op het onderzoek is daarmee aanzienlijk.

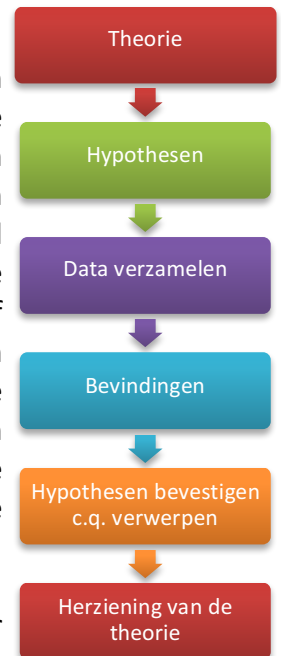
Dit onderzoek kijkt naar twee concepten. Ten eerste worden de vier framings-technieken onderzocht, door ze te beschrijven en te coderen uit de debatten. Ten tweede wordt effectiviteit onderzocht, door een media-analyse en een analyse van de moties die voortvloeien uit de debatten en de steun die zij krijgt van andere politieke partijen in de Tweede Kamer. Beide vormen van effectiviteit zijn onderworpen aan interpretaties en betekenisgeving van de framingstechnieken door Tweede Kamerleden. Kwalitatief onderzoek is binnen dit onderzoek bruikbaar, doordat deze technieken en haar gevolgen middels deze onderzoeksvorm worden begrepen en blootgelegd (Abbink, A., 2018). Hoe beide concepten geoperationaliseerd worden, is verderop dit hoofdstuk beschreven.

Er zijn twee onderzoeksmethoden gehanteerd, te weten een case study en een secundaire analyse. Bij een case study wordt op systematische wijze een (set) gebeurtenis(sen) in de diepte onderzocht, om zo het verschijnsel te begrijpen en te verklaren (Berg, 2009). Dit gebeurt in dit onderzoek aan de hand van een literatuuronderzoek, waarbij de spreekteksten van de politieke partijen tijdens de debatten over armoede en/of schulden onder kabinet Rutte III onderzocht zijn. De andere onderzoeksmethode is de secundaire analyse. Dit houdt in dat de framingstechnieken in het theoretisch kader wederom worden getest. Hiervoor is gekozen, omdat de technieken nu in een specifiekere casus getest worden. Deze keuze maakt dit onderzoek daardoor deductief.

Er zijn in dit onderzoek geen interviews of enquêtes afgenomen. Dat heeft twee oorzaken. De eerste en belangrijkste oorzaak is de rol van de onderzoeker. Deze is werkzaam op de Tweede Kamer voor een van de onderzochte politieke partijen. Zij kent de andere Kamerleden ook. Hierdoor was de kans dat Kamerleden afwijkend zouden antwoorden tijdens de interviews of het afnemen van de enquête groot. Dit zou een vertekend beeld van de resultaten geven.

3.3 Dataverzameling

Tijdens de kabinetsperiode Rutte III zitten er dertien partijen in de Tweede Kamer. Hun frame over armoede en schulden in Nederland wordt onder andere vergaard uit de debatten over

Figuur 3: Proces tijdens dit onderzoek

armoede en/of schuld⁸. Er wordt binnen dit onderzoek alleen gekeken naar frames die ingaan op de Nederlandse armoede en schulden; (ontwikkelings)hulp om armoede in andere landen te bestrijden worden niet meegenomen. Ook de BES-eilanden worden buiten beschouwing gelaten. Dit omdat daar meer armoede heerst⁹ dan in Nederland en dit een vertekend beeld kan opleveren over hoe politici verhalen over armoedebeleid in Nederland zelf.

Andere (tv-)debatten, waarin armoede en schulden ook ter sprake kwamen, zijn buiten beschouwing gelaten in dit onderzoek. Zo debatteerden Jesse Klaver (fractievoorzitter GroenLinks) en Klaas Dijkhoff (fractievoorzitter VVD) in het tv-programma 'Pauw' over de stelling: 'Mensen met schulden mogen hun huis niet worden uitgezet'. Deze stelling biedt genoeg kansen voor beide partijen om hun frames kenbaar te maken, maar zouden voor de algemene analyse een vertekend beeld kunnen geven. Andere partijen hadden immers niet de mogelijkheid om hun frames aan het licht te brengen tijdens dit tv-debat. Zo had ten onrechte het beeld gewekt kunnen worden dat zij minder aandacht voor dit onderwerp zouden hebben.

De derde bron zijn stemuitslagen van de moties die zijn ingediend naar aanleiding van bovenstaande debatten. Elke motie is gecodeerd, net als de spreekteksten en interrupties uit de debatten. Daardoor werd de passage uit het debat gekoppeld aan de motie en werd onderzocht of hierin framingstechnieken zijn gebruikt, zo ja, welke dit waren en of deze ertoe hebben geleid dat de motie werd aangenomen of niet. Hoe hoger de steun van een motie was in combinatie met framingstechnieken, hoe hoger de interne effectiviteit.

De vierde bron bestaat uit de media. Hiermee is de externe effectiviteit gemeten. Hoe vaker een Kamerlid in de context van (een van) de twee debatten werd genoemd door een medium, hoe hoger de externe effectiviteit. Hierbij is gebruik gemaakt van berichten uit nationale kranten, Twitter en nieuwssites¹⁰. Hoe dit concept gemeten is, is verderop dit hoofdstuk te vinden.

3.4 Operationalisatie van de concepten

In deze paragraaf is nader uitgelegd hoe de data verzameld is en waarom voor deze data gekozen is. Ook is de relatie tussen de data en de concepten nader uitgelegd. Dit alles om aan het einde van het onderzoek de hypothesen te kunnen bevestigen c.q. verwerpen. In dit onderzoek zijn twee centrale concepten gemeten: *effectiviteit* en *framingstechnieken*. Er zijn in dit onderzoek vier framingstechnieken: metaforiseren, calculeren, idiomiseren en narrativiseren. Deze technieken zijn in het theoretisch kader nader uitgelegd. In de volgende paragraaf zijn zij operationeel gemaakt. Effectiviteit wordt op twee manieren gemeten: intern en extern.

Operationalisatie van de vier framingstechnieken

Alle vier de framingstechnieken kunnen bepaalde waarden bevatten. De waarden in de databronnen in de bijlagen zijn gecodeerd met rood. Er werd op meerdere manieren bepaald hoe en of een bron waarden bevatte. Ten eerste werd een waarde gecodeerd, wanneer een van de 32 waarden van Gagestein letterlijk werd genoemd. Maar vaker liggen waarden

⁸ Te weten: dertigledendebat over gelden voor armoedebestrijding onder kinderen (de Klijsmagelden) (8 maart 2018), het dertigledendebat over manifest Schuldenvrij!(15 februari 2018) en het Algemeen Overleg (AO) Brede Schuldenaanpak en Armoede (14 juni 2018).

⁹ NTR NPO (15 oktober 2016), 'Armoede op Bonaire verschuilt zich', via: <https://caribischnetwerk.ntr.nl/2016/10/15/armoede-op-bonaire-verschuilt-zich/> (bezoekt op 8 juni 2018)

¹⁰ Te weten: NRC Handelsblad, NRC Next, Financieel Dagblad, de Volkskrant, Trouw, HP/De Tijd, Vrij Nederland, AD, Metro, de Telegraaf, RTL Nieuws, Nu.nl, NOS.nl

verscholen in metaforen, idiomen of cijfers en moet er naar een bredere context gekeken worden. Of werd op een waarde geduid, door het tegenovergestelde te zeggen. Zo werd in het debat over gelden voor armoedebestrijding onder kinderen meerdere malen gezegd dat er grote ongelijkheid is tussen gezinnen in armoede en gezinnen zonder armoede. Daar ligt de waarde 'gelijkwaardigheid' dan onder. Om deze waarden operationeel te maken en gestructureerd te coderen in de databronnen, werden de waarden gekoppeld aan woorden voor de codering. Dit is uitgewerkt in schema 1. Waarden waarvoor dit niet mogelijk of nuttig was, zijn weggelaten uit het schema. De definities zijn allen afkomstig uit het Nederlands woordenboek 'Van Dale' (2018).

Waarde	Definitie	Gekoppelde woorden voor codering
Veiligheid	Vrij van gevaar	Gevaar(lijk)
Gezondheid	Lichamelijk in orde, niet ziek	Ziek, gezond(heid), levensstijl
Vrijheid	Niet beperkt, onafhankelijk van de wil of macht van een ander	Beperkt, onafhankelijk(heid), vrij(heid), maatwerk, betutteling, loslaten, flexibiliteit
Rechtvaardigheid	In overeenstemming met het recht, eerlijk	Eerlijk(heid), ergens recht op hebben
Betrouwbaarheid	Geloof in iemands goede trouw en eerlijkheid	Trouw, eerlijk(heid), wantrouw, iets is wel/niet waar
Verbondenheid	Saamhorigheid, één zijn met anderen	Samen, saamhorig(heid), segregatie, met elkaar eens zijn, uitsluiting, inclusief/exclusief
Openheid	Zonder iets te verzwijgen	Open, zwijgen, transparantie
Integriteit	Eerlijkheid	Eerlijk(heid), iets goeds/kwaads doen, wel/niet handelen volgens de wet, iets is wel/niet waar
Oprechtheid	Eerlijkheid	Eerlijk(heid)
Respect	Eerbied, ontzag	Eerbied, ontzag
Samenwerking	In elkaars gezelschap werken	Gezelschap, samen, één dienst/plan/persoon, communicatie
Verantwoording	Rekenschap geven	Verantwoordelijk(heid), vrijblijvend(heid), handhaven
Familie centraal	-	Familie, gezinnen
Zelfbeschikking	Recht op eigen keuzen en zelfstandigheid	Eigen keuze, zelfstandigheid

Empowerment	Iemand tot iets in staat stellen	Doen, ontwikkelen, eigenwaarde, perspectief geven, eigen regie
Dienstbaarheid	Ondergeschikt maken voor collectief belang	Dienstbaar(heid), ondergeschikt, algemeen/collectief belang, vrijwilligers, begeleiden
Bescherming	Beveiliging, steun	Steun, zekerheid verbeteren/geven, sociaal minimum/vangnet, helpen, ontzorgen, redden
Wijsheid	Verstandig, door ervaring geleerd	Verstandig, wijs, ervaring
Bescheidenheid	Zonder enige brutaliteit, voorzichtig	Voorzichtig, bescheiden
Innovatie	Invoering van een nieuwigheid	Innovatie, nieuw
Betrokkenheid	Ermee gemoeid zijn	Betrokken, uitsluiting
Onafhankelijkheid	Vrij, zelfstandig	Vrij, zelfstandig, eigen regie
Gelijkwaardigheid	Op dezelfde manier	Hetzelfde, dezelfde, gelijk(waardig), verschil, ongelijkheid, gelijke kansen
Verdraagzaamheid	Tolerant, bereid anderen te verdragen	Verdraagzaam, tolerant
Solidariteit	Bewustzijn van saamhorigheid	Samen, solidair
Duurzaamheid	Weinig belastend	Duurzaam(heid), zo snel mogelijk, leefbaar(heid)
Mondigheid	In staat voor jezelf op te komen	Opkomen voor [X], mondig(heid)
Moed	Dapperheid	Dapper
Menselijke maat centraal	-	Menselijk, maatwerk,
Conservatisme	Behoudend	Conservatief, behoudend
Erkenning	Bevestiging van iets	Bevestigen, erkennen
Liefde	Genegenheid, warme belangstelling	Liefde, belangstelling

Schema 12 Operationalisatie van waarden

De waarden voor de vier framingstechnieken zijn dus op deze manier geoperationaliseerd en gecodeerd. De vier technieken werden op verschillende manieren geoperationaliseerd. De eerste framingstechniek is narrativiseren: held-schurk-slachtoffer en 3p-model. Deze techniek van De Bruijn (2014) is gebaseerd op de rolverdelingen in politieke framing. Een rolverdeling werd toegekend aan namen, instellingen, bedrijven, definities, politieke partijen, verschijnselen en werkwoorden. De drie rolverdelingen zijn als volgt operationeel gemaakt.

Rol	Operationeel
Schurk	Wordt in de bronnen genoemd in associaties met negatieve voorbeelden, emoties en begrippen. Zij zijn de oorzaak van het probleem (Entman, 1993)
Slachtoffer	Het lijdend voorwerp van de schurk: wordt genoemd in associatie met het afnemen van een waarde of recht. Zij zijn onderdeel van het probleem (Entman, 1993)
Held	Roept op tot oplossing, bestrijdt de schurk en neemt het op voor de slachtoffers. Biedt de oplossing tegen het probleem (Entman, 1993)

Schema 4 Operationalisatie held-schurk-slachtoffer

Het 3p-model van De Bruijn (2014) was een algemenere manier om frames te onderscheiden dan de idiomen van Engbersen, speciaal gericht op armoede. Politici gebruikten daardoor soms wel een 'p' uit het 3p-model, maar geen idioom. De operationalisatie van het model van de Bruijn is hieronder uitgewerkt.

P	Operationeel
Principle	Wanneer een politicus normen en/of waarden noemt
Policy	Wanneer een politicus over beleid(sproblemen) praat, in technische taal praat en/of een oplossing voor het probleem geeft
Personal	Wanneer een politicus spreekt over eigen ervaringen, emoties, voorbeelden

De tweede framingstechniek is idiomiseren. Engbersen had in zijn theorie de idiomen al aardig operationeel gemaakt door de vijf idiomen te verdelen. Deze verdeling van Engbersen werd in dit onderzoek overgenomen. Er werd een bureaucratisch idioom gecodeerd, wanneer politici ingingen op de definitie van armoede en/of de financiële grens hiervan. Dat hoefde niet expliciet, maar kon ook gebeuren door te praten over 'gezinnen met lage inkomens'. Een operationalisatie van de idiomen is te vinden in het theoretisch kader onder idiomiseren.

De derde framingstechniek heeft betrekking tot calculeren. Van Twist (2018) bepleitte in hoofdstuk 2 dat cijfers autoriteit geven. Ervan uitgaande dat deze theorie klopt (dit is in de conclusie besproken), werd elke vorm van cijfergebruik door de politici en de beweringen die zich baseren op (rapporten met) cijfers gecodeerd. Daarbij is de relatie tot de bron uiteraard relevant. Dit werd in de theorie van Van Twist bevestigd. Cijfers zonder bron of een minder/geen wetenschappelijke bron (zoals Facebook) worden als minder betrouwbaar gezien en geven dus minder autoriteit dan een rapport van het CBS.

Tot slot nog de framingstechniek metaforiseren. Voor deze operationalisatie zijn metaforen opgenomen in de vorm van spreekwoorden, gezegdes, denkbeelden, beeldspraak, stijlfiguren en stijlmiddelen. Wanneer een metafoor werd gecodeerd, werd ook de inhoudsschaal van De Landtsheer (2012) erbij vermeld. De inhoudsschalen zijn in hoofdstuk 2 uitgewerkt en door de Landtsheer al zodanig concreet gemaakt, dat ze in dit hoofdstuk niet herhaald worden. Doel van het coderen van de metaforen is om te zien of zwaardere inhoudsschalen (4-6) een sterkere vorm van framing bevatten dan lichtere schalen (1-3) en daardoor tot een hogere interne/externe effectiviteit leiden.

Effectiviteit operationaliseren

Dit onderzoek verdeelt effectiviteit in zijn geheel in twee onderdelen: intern en extern. Voordat in de analyse de interne en externe effectiviteit wordt getoetst, wordt eerst het debat geanalyseerd op framingstechnieken. Hiervoor is gekozen, om context te geven aan de moties en mediamomenten. Ook kan zo gecontroleerd worden of een frame consistent is en of dit eventuele effecten heeft opgeleverd voor de interne en externe effectiviteit.

Operationalisatie van interne effectiviteit

Met interne effectiviteit wordt hier bedoeld hoe vaak een frame van Kamerleden door andere Kamerleden werd overgenomen en hoe vaak een motie naar aanleiding van een van de twee debatten (zie paragraaf 3.2) wordt aangenomen en hoe breed de steun voor deze motie is. Hiervoor zijn alle moties van de twee debatten geanalyseerd op framing, zoals benoemd in de paragraaf hierboven. Daarnaast zijn alle stemmingsuitslagen van de moties gebruikt om te bewijzen dat een motie is aangenomen of is verworpen. Er is gekeken of bepaalde framing of motie, qua context gebaseerd op een passage uit het debat waarbij het Kamerlid framede, overeenkwamen. Was dit het geval en had de motie een meerderheid, dan wordt de framingstechniek als intern effectief beschouwd. Komen de passages, framingstechnieken en moties overeen, maar wordt de motie niet aangenomen, dan geldt de framingstechniek als intern ineffectief.

Uiteraard bepaalt niet alleen een aangenomen motie of framingstechnieken intern effectief zijn. Er zijn meerdere factoren van invloed bij het aannemen van moties. Zo speelt de coalitie-oppositie verhouding een grote rol. De coalitie is in de meerderheid en moet zich houden aan het gezamenlijke Regeerakkoord. Zij zullen daardoor vaker met elkaar meestemmen, omdat ze voor dezelfde strekking staan. En moties worden daardoor

makkelijker aangenomen. Ook uit cijfers werd duidelijk dat de coalitie de meeste aangenomen moties heeft (NPO Radio 1, 2017). In 2017 werden 2099 moties ingediend, waarvan er 685 een Kamermeerderheid kregen. Bij de VVD en CDA werd 77% van de moties aangenomen; de CU had 69% aangenomen moties en D66 68%. Daarna komen pas de oppositiepartijen: de PvdA kreeg voor 59% van de moties een Kamermeerderheid. De SP en GroenLinks dienden de meeste moties in (samen 20,4% van alle moties), maar respectievelijk werd maar 34% en 30% aangenomen. Met het interpreteren van de resultaten dient met deze interveniërende variabele natuurlijk nadrukkelijk rekening gehouden te worden.

Daarnaast werd gekeken hoe vaak een frame binnen een debat werd overgenomen. Dit werd als volgt gedaan. Wanneer een Kamerlid gebruik maakte van een framingstechniek, werd deze gecodeerd (zie bijlage). Wanneer een tegenstander vervolgens exact deze woorden overnam, ook in de context van framingstechnieken, werd dit gezien als 'in het frame van de tegenstander stappen' en werd interne effectiviteit behaald.

Operationalisatie van externe effectiviteit

Met externe effectiviteit wordt hier bedoeld hoe vaak een politicus aan de hand van framing in de media komt. Hiervoor is gebruik gemaakt van drie mediabronnen: landelijke kranten, landelijke nieuwssites en Twitter. De kranten die geanalyseerd zijn, zijn: NRC Handelsblad, NRC Next, Financieel Dagblad, de Volkskrant, Trouw, Het Parool, het AD, Nederlands Dagblad, Metro en de Telegraaf. De nieuwssites die werden geanalyseerd, bestonden uit RTLnieuws, Nu.nl, NOS.nl, AD.nl, NRC.nl, Volkskrant.nl, Trouw.nl en Telegraaf.nl. Deze negen nieuwssites hebben het grootste landelijke bereik, waardoor de externe effectiviteit het grootst is wanneer een politicus hier in de media komt.¹¹ Tot slot is ook Twitter geanalyseerd. Dit is gebeurd aan de hand van Twitter Advanced Search. Hierin zijn de hashtags ingevoerd, is de periode vanaf de dag van het debat tot drie dagen na de stemmingen over de moties geselecteerd en alleen gezocht op de taal 'Dutch'. Voor alle drie de mediabronnen geldt dat er gezocht is op een aantal kernwoorden: #schulden, #armoede, #bredeschuldenaanpak, #armoedebestrijding, #Klijnsmagelden, #schuldenindustrie, #ManifestSchuldenvrij! en #incasso. #Bredeschuldenaanpak duidt op het kabinetsplan om schulden en armoede aan te pakken en werd in beide debatten meerdere malen benoemd; #Klijnsmagelden is hoe de kwestie rondom gelden voor armoedebestrijding onder kinderen door de media ook wel genoemd werd; #schuldenindustrie en #ManifestSchuldenvrij! zijn beide onderdeel van de titel van het debat over schulden, waarbij ook veel aandacht was voor incasso's. Door te zoeken op deze termen, werd een selectie van mediaberichten gemaakt over armoede en schulden. Hiervoor wordt de analyse opgedeeld in twee delen. Het eerste deel is kwantitatieve aandacht (Andrews & Caren, 2010). Dit houdt in hoe vaak het onderwerp in de media zijn genoemd, ongeacht of hier politici in vernoemd zijn of niet. Bij bepaalde kernwoorden zijn niet alle artikelen meegenomen, zoals schulden. Er is in de media ook veel gesproken over bijvoorbeeld de schulden van Nederland op Europees niveau, maar deze berichtgeving valt buiten de breedte van dit onderzoek. Hetzelfde geldt voor het kernwoord #armoede, waarbij ook veel berichtgeving is over derdewereldlanden. Deze zijn om dezelfde reden gefilterd uit het onderzoek. Om een completer beeld te vergaren, wordt ook kwalitatieve aandacht van de media getoetst. Dit houdt in dat de berichtgeving inhoudelijk werd geanalyseerd. Die

¹¹ Bron: Stimuleringsfonds voor de Journalistiek (2018), 'Dit zijn de 39 Nederlandse online nieuwsmerken met het grootste bereik', op: <https://www.svdj.nl/de-stand-van-de-nieuwsmedia/39-online-nieuwsmerken-bereik/> (bezoekt op 13 juli 2018)

kwalitatieve aandacht is uiteindelijk de externe effectiviteit. Hoe vaker een Kamerlid en/of zijn frame in de media werden verslagen, hoe hoger de externe effectiviteit.

3.5 Betrouwbaarheid en validiteit

Dit onderzoek is niet perfect en pretendeert dat ook niet te zijn. De onderzoeker heeft de methoden zo opgesteld, dat de kans op betrouwbare resultaten groot is. Bryman, Becker & Sempik (2008) stellen dat onjuiste interpretaties de geloofwaardigheid van het onderzoek aantasten. Dit is zoveel mogelijk voorkomen, door de waarden van Gagestein te coderen en te koppelen aan synoniemen. Dit helpt te voorkomen dat er inconsistentie en misinterpretaties ontstaan. Echter, sommige synoniemen kwamen bij meerdere waarden voor. Zoals 'eerlijkheid': hoe is dan zeker dat de onderzoeker dit niet verkeerd heeft geïnterpreteerd heeft en een 'onjuiste' waarde hieraan heeft gekoppeld. Deels is dit voorkomen door meerdere waarden aan zulke synoniemen te plakken. Daardoor werd de breedte aan waarden groter, maar was de kans op misinterpretatie kleiner. Soms vond de onderzoeker dat duidelijk uit de context bleek over welke waarde het ging, en heeft zij de andere waarden niet gecodeerd. Hier zit een zwakte in het onderzoek; want context is aan interpretatie onderhevig. Dit is een kritiekpunt voor de betrouwbaarheid van dit onderzoek. Bryman, Becker & Sempik (2008) beschrijven betrouwbaarheid als de mate waarin de onderzoeksresultaten hetzelfde blijven bij herhaald onderzoek. De kans is aanwezig dat een volgende onderzoeker sommige waarden anders zou coderen. Ditzelfde geldt voor de framingstechniek narrativiseren, maar wel in mindere mate. In elke spreektekst was duidelijk wat het kernprobleem was en volgens de theorieën van Entman kan daar de schurk aan gekoppeld worden. Dit geldt idem dito voor de oplossingen die de partijen bieden: deze zijn vaak concreet, doordat partijen zichzelf als held framen en dit in het debat expliciet willen maken (zie analyse). Desalniettemin zijn niet alle probleemstellingen en oplossingen altijd concreet weergegeven door de partijen, waardoor meer interpretatie nodig is en de kans op dezelfde rolverdeling bij herhaalonderzoek kleiner is. Ook dit tast de betrouwbaarheid aan.

Deze kans is minder groot bij idiomiseren of metaforiseren, doordat deze duidelijker afgebakend konden worden binnen het onderzoek. De grootste betrouwbaarheid zit bij de cijferframing: cijfers zullen voor vrijwel alle herhaalonderzoekers herkenbaar zijn en voor cijfers worden aangezien en gecodeerd. Welke waarde aan deze vorm van framing wordt toegekend, is echter weer minder betrouwbaar.

Dat is ook het grootste nadeel aan deze onderzoeksmethode, kwalitatief onderzoek. Zoals Boeije (2012) al beschreef: de onderzoeker zelf is het grootste meetinstrument. Daardoor daalt de betrouwbaarheid aanzienlijk. Het onderzoek had aan betrouwbaarheid gewonnen door interviews met de betrokken politici. Zij hadden de gevonden waarden kunnen bevestigen en/of verwerpen. Tegelijkertijd hadden interviews de betrouwbaarheid van het onderzoek ook kunnen verlagen. De onderzoeker is tijdens het onderzoek werkzaam geweest voor één van de geanalyseerde politieke partijen. Zij was bij de andere Kamerleden bekend. Daardoor was de kans volgens de onderzoeker aannemelijk geweest dat de Kamerleden anders hadden geantwoord op de interviewvragen dan bij een onderzoeker die niet werkzaam was voor een politieke fractie op de Tweede Kamer. Dit

Bij de validiteit zijn meerdere aspecten naar voren gekomen. De constructvaliditeit, waarmee de invloed van externe variabelen bekeken wordt, is niet volledig. Dat komt doordat effectiviteit een breed begrip is en niet alle aspecten hiervan meetbaar zijn. Zo werd in het onderzoek alleen gekeken naar de stemmingsuitslagen en mediamomenten aan de hand van framingstechnieken. Hierbij zijn andere politieke variabelen, zoals grootte van de partij en

oppositie- versus coalitiepartij, buiten beschouwing gelaten. Dit komt doordat bijvoorbeeld de politieke verhoudingen moeilijk meetbaar te maken waren. De onderzoeker acht het echter zeer aannemelijk dat dit wel invloed had op de stemmingsuitslagen en op het aantal mediamomenten. Bij het aannemen of verwerpen van moties speelt het regeerakkoord en de coalitie-oppositieverhouding daarbinnen volgens de onderzoeker ook een rol. En bij de externe effectiviteit zag de onderzoeker dat de media eerder geneigd zijn om bij grotere partijen om een reactie te vragen dan bij de kleinere debatten. De interne validiteit is door de rol van de onderzoeker betwifelbaar. Zoals in de vorige passage al stond, had het onderzoek aan kracht gewonnen wanneer bij de politieke woordvoerders een interview was afgenomen. De respondenten hadden bij deze onderzoeker waarschijnlijk andere antwoorden gegeven dan bij een andere onderzoeker. De onderzoeker is werkzaam voor een politieke woordvoerder armoede en schulden: hierdoor kan de houding van de onderzoeker, hoe objectief mogelijk ook bedoelt, beïnvloed zijn. Daardoor kunnen de waarnemingen van de onderzoeker geen goed beeld van de realiteit geven. De validiteit van de bronnen is echter hoog: vooral de uitgewerkte spreekteksten van de debatten. Deze tekst komt letterlijk overeen met de beelden van het debat. De theorieën uit hoofdstuk 2 zijn ook valide, doordat deze zijn uitgegeven in wetenschappelijke of vaktijdschriften, de auteurs werkzaam zijn als docenten op aan universiteiten (met uitzondering van Gagstein). De bronnen zijn ook meerdere malen geciteerd.

Tot slot de externe validiteit. Bij de operationalisering zijn keuzes gemaakt van beide concepten. Daarin zit altijd een component die bekritiseerbaar is, maar voor het doeleinde van dit onderzoek onvermijdbaar. Dit onderzoek is daardoor minder goed generaliseerbaar naar andere politieke debatten, zoals milieu of defensie, of voor andere landen dan Nederland. De resultaten uit dit onderzoek gelden dus niet hiervoor.

4. Hypothesen

Door de theorieën met de methoden te verbinden, konden hypothesen opgesteld worden. Er zijn in dit onderzoek vijf hypothesen opgesteld, die in de analyse getoetst zijn en verworpen of bevestigd zijn.

Aan de hand van de theorieën van De Bruijn stelt de onderzoeker dat een frame verhalen kan bevatten. Logischerwijs zullen niet alle politieke partijen elkaars verhalen en helden/schurken/slachtoffers delen. De onderzoeker verwacht dat de politieke partijen zichzelf als held zullen afschilderen en eventueel andere politieke partijen als schurk. Daarnaast zullen politici verschillen van verhalen. Wanneer politici hun verhalen verpakken binnen een motie, zullen andere politieke partijen misschien minder snel voor de motie stemmen aangezien ze zelf andere verhalen hebben verkondigd. Deze framingstechniek zal dus qua verwachtingen niet werken voor een hoge interne effectiviteit. Wel kunnen deze werken voor een hogere externe effectiviteit. De media hebben namelijk als taak om verschillende geluiden te verspreiden, zodat de inwoners van Nederland voor zichzelf kunnen bepalen welke beschuldigingen en beweringen juist of onjuist zijn. De manier waarop die geluiden verpakt worden, is voor de media ook relevant. Hoe aantrekkelijker iets verpakt is, hoe beter het verkoopt en hoe eerder de media hier aandacht aan zullen schenken. Hierom is de volgende hypothese opgesteld: *Het gebruik van persoonlijke verhalen zorgt voor externe effectiviteit.*

Een frame kan een andere invulling krijgen per idioom, maar nog steeds op dezelfde manier verhaald worden. Dat is voor het verwerven van interne effectiviteit interessant. Politieke partijen kunnen elkaar, ondanks verschillen in waarden of ervaringen, zo toch vinden

in hetzelfde 'dialect'. Er werd verwacht dat het academisch idioom het meest werd gebruikt door politici en dat zij elkaar in dit dialect ook het beste kunnen vinden. Politici kunnen namelijk invloed uitoefenen op overheidsbeleid (Rijksoverheid, 2018). De kern van deze beïnvloeding werd verwacht technisch, inhoudelijk van aard zijn en naar meerdere aspecten van armoede kijken. Ook wordt via dit idioom dus een oplossing van de politicus geboden omtrent armoede en/of schulden. De media zullen van die oplossingen ook verslag willen doen, kijkende naar hun functie als poortwachters van de democratie. Vandaar dat hiervoor de volgende hypothese is opgesteld: *Het gebruik van academisch idioom leidt tot interne en externe effectiviteit*.

De onderzoeker verwacht dat cijfers zowel extern als intern effectief zijn. Extern effectief, doordat cijfers grip en controle geven en autoriteit uitstralen. Ook dit hoort bij één van de taken van de media. De media hoort te *fact checken* en de geen nepnieuws naar buiten te brengen. Zij zullen daardoor wellicht gevoeliger zijn voor de autoriteit van cijfers en de boodschap van de politici eerder over willen nemen. Daarnaast werd vermoed dat politici onderling niet zullen twisten aan de autoriteit van cijfers en een motie eerder zullen ondertekenen als er cijfers in staan die als feit worden geframed. Hierom is de volgende hypothese opgesteld: *Het gebruik van cijfers uit onderzoek van een gereputeerd instituut leidt tot interne en externe effectiviteit*.

Verwacht wordt dat metafoeren een goede framingstechniek zijn voor externe effectiviteit. Doordat metafoeren de werkelijkheid versimpelen, zijn ze aantrekkelijk voor de media om over te nemen. Ook beïnvloeden metafoeren belevingen en denken en kunnen zij daardoor meerdere kanten van een probleem laten zien aan de inwoners. Ook het bieden van verschillende perspectieven is een taak van de media. Daarom wordt ook verwacht dat hoe hoger de inhoudsschaal van De Landtsheer is, hoe groter de kans dat de media de metafoer en dus het frame overnemen. Daarom zijn de volgende twee hypothesen opgesteld: *Het gebruik van krachtige metafoeren leidt tot interne en externe effectiviteit. Hoe hoger de inhoudsschaal van De Landtsheer is bij een metafoer, hoe hoger de effectiviteit zal zijn. De 'ziekte' metafoer (schaal zes) zal dus krachtiger werken dan de 'navigatie' metafoer (schaal twee).*

1. Analyse

De analyse is verdeeld in twee delen, die staan voor de twee debatten waaruit is geput. Elk debat bestaat uit een framingsanalyse van het debat, de stemmingsuitslagen met bijpassende moties en de media. De volledig gecodeerde debatten zijn opgenomen in de bijlagen. In de modellen aan het einde van elke paragraaf zijn de framingstechnieken schematisch weergegeven. Partijen waarvan geen data beschikbaar was, zijn logischerwijs niet opgenomen in de analyse.

5.1 Framingstechnieken in het dertigledendebat 'Gelden voor armoedebestrijding onder kinderen'

Dit debat werd aangevraagd door de PvdA. Zij begint met cijferframing ('400.000 kinderen in Nederland leven in armoede') en koppelt daar 'empowerment' aan ('Dat betekent dat deze kinderen niet volwaardig mee kunnen doen'). Daarmee zet de PvdA het principle-frame meteen in. Er wordt een personal-frame gebruikt in een dramatisch idioom: 'De persoonlijke verhalen doen mij nog het meest'. Vervolgens somt Gijs van Dijk alle voorbeelden op die hij heeft gehoord en daarmee suggereert hij dat hij écht weet hoe het is om als kind in armoede te leven. En dat hij er ook echt voor deze kinderen is. Dat bewijst hij door te verwijzen naar de

100 miljoen die is vrijgemaakt voor deze kinderen door oud-staatssecretaris Klijnsma van de PvdA. Daarmee frameet hij de PvdA als held: deze PvdA-gelden zorgen ervoor *'[zo]dat het kind weer volledig mee kan doen'*. Daarbij noemt hij ook een aantal gemeenten die hiermee voortvarend aan de slag zijn gegaan.

DENK ziet op dat moment kans voor een interruptie om de heldenrol van de PvdA om te vormen tot schurkenrol. *'Het is inderdaad te danken aan de PvdA dat we hier vandaag staan, [...] omdat de PvdA in de vorige periode met staatssecretaris Klijnsma weigerde om die gelden te oormerken voor het bestrijden van kinderarmoede'*. Daarbij vraagt Kuzu aan Van Dijk of hij zijn verantwoordelijkheid kan nemen over zijn partij in de vorige periode. Van Dijk doet vervolgens iets onverwachts en geeft Kuzu gelijk. In zijn eerste zin zegt hij: *'De heer Kuzu maakt een terecht punt'*. Daarmee bevestigt Van Dijk in eerste instantie de schurkenrol van de PvdA, wat bijzonder is. Vervolgens frameet hij Klijnsma als slachtoffer. *'Klijnsma kreeg de verzekering van de VNG [...] En wat blijkt? Er zijn wethouders in dit land die recht in de camera durven te zeggen: ik besteed het geld niet aan de kinderen'*. Hiermee geeft Van Dijk aan dat Klijnsma beduvelde is door de VNG, doordat ze iets beloofd hadden wat ze niet nakwamen. Schurk hierin is dus de VNG, meer concreet de wethouders die het geld niet aan de kinderen geven. Van Dijk sluit af door te zeggen dat hij het daarmee met Kuzu eens is. Kuzu antwoordt dat het antwoord van Van Dijk niet helemaal waar is, en trekt daarmee de geloofwaardigheid van de PvdA in twijfel. Kuzu neemt het op voor de VNG door te zeggen dat zij helemaal geen garanties geven; hierdoor komt de PvdA sterker terug in het schurkenframe. Kuzu frameet vervolgens de gemeenten ook als schurk. DENK, de SP en GroenLinks hadden de mensen kunnen beschermen tegen die schurk, maar dat de PvdA altijd tegen die moties stemden. *'Dat even als correctie op de relaas van de heer Van Dijk'*, zegt Kuzu daarop. Vervolgens gaat Kuzu inhoudelijk in op de Klijnsmagelden en gebruikt hij daarbij cijferframing, door de totale bezuinigingen te vergelijken met het geld dat vrijkomt voor kinderen in armoede. *'Hoe kan je nou verwachten dat kinderarmoede wordt bestreden als je [...] in totaal 41 miljard bezuinigt en 100 miljoen uitgeeft voor het bestrijden van kinderarmoede [...]?'*. Van Dijk antwoordt daarop dat het vorige kabinet mensen wilde beschermen, maar dat het huidige kabinet dat niet doet. Daarmee wisselt hij zijn eigen schurkenframe in en creëert hij een nieuwe schurk, Rutte III. Hij daagt Kuzu uit om die schurk ook te erkennen. En sluit af met een principle-frame dat dit kabinet haar verantwoordelijkheid moet pakken.

Van Dijk vervolgt zijn betoog en geeft een heldenrol aan de gemeenten die goed aan de slag zijn gegaan met dit geld. Daar zet hij direct de *'foute'* gemeenten tegenover en doet aan *namings and shaming* van vier gemeenten. Daardoor wordt de schurkenrol tastbaar. Hij herhaalt vervolgens dat kinderen in armoede de slachtoffers zijn en dat de PvdA ze dat steuntje in de rug gaat geven voor een gelijkwaardiger bestaan.

Tot slot komt er nog een interruptie van de VVD, die het opneemt voor de gemeenten en twee keer pleit voor meer vrijheid i.p.v. het oormerken van geld. Van Dijk gaat daar niet in mee, maar zet vervolgens ook geen andere waarde tegenover het vrijheids-frame van de VVD. Daardoor komt zijn counterframe over schurk-slachtoffer-held minder sterk uit de verf, ook doordat het schurkenframe in deze interrupties telkens wisselde (VNG- foute wethouders – Rutte III – vier gemeenten).

Vervolgens is het de beurt aan GroenLinks (GL). Zij trapt meteen af met de schurkenrol toekennen aan de foute gemeenten. De eerste drie stukken zijn in een principleframe, met *'empowerment'* als kernwaarde. Vervolgens biedt GL twee oplossingen zonder framing, alleen met de waarde *'verbondenheid'* erbij. GL maakt nauwelijks gebruik van framing en krijgt geen interrupties.

Vervolgens is het woord aan de grootste coalitiepartij, de VVD. Zij start met een personalframe en koppelt daar 'empowerment'. Vervolgens gebruikt de VVD cijferframing, door de Klijnsmagelden op te delen en te vertellen waar dat geld aan besteed kan worden. *'Mee [...] doen op het voetbalveld, tijdens een schoolreisje of wanneer ze jarig zijn'*. Leuk detail is dat deze framingsvormen exact hetzelfde zijn als van de PvdA. De VVD hanteert als eerste partij het bureaucratisch idioom, door niet één keer te spreken over armoede, maar over lage inkomens. Om kinderen in gezinnen met lage inkomens te helpen, biedt de VVD drie oplossingen, waar verder geen framing aan te pas komt.

Na de tweede oplossing komt er een interruptie van de PvdA. Qua schurken- en slachtofferrol bevestigt Van Dijk dat de PvdA en VVD daarin overeenkomen en dat de foute gemeenten moeten worden aangepakt. In vervolg op de interruptie van De Lange eerder in het debat, waarbij hij pleitte voor meer vrijheid voor de gemeenten, komt de PvdA nu met een counterframe. *'Wat doet de VVD dan [als die kinderen in armoede niks krijgen]? Is het dan vrijheid, blijheid voor de gemeenten?'*. Hiermee probeert Van Dijk De Lange klem te zetten met zijn eigen interruptie. De VVD antwoordt voor vrijheid van de gemeenten te zijn en dat het eigenlijk niet uitmaakt hoe zij het geld besteden, als het doel maar overeind gehouden wordt. De PvdA zet in haar interruptie de schurkenrol van de VVD flink aan, door twee zaken met elkaar te vergelijken. *'Als het bijvoorbeeld gaat om de taaleis die moet worden uitgevoerd, dan staat de VVD vooraan met een verplichting vanuit Den Haag. In alle gemeenten moet die taaleis worden afgenomen. Als het gaat om geld voor bestrijding van kinderarmoede, dan horen we het later wel. Dat is blijkbaar minder belangrijk en dan is het vooral aan de gemeente zelf.'* Daarmee framet de PvdA de VVD als schurk, die geen oog heeft voor kinderen in armoede, maar wel voor iets abstracts als een taaleis. Ook doet de PvdA een aanval op de integriteit van de VVD, een zwaktepunt van de partij gezien de laatste integriteitsschandalen in de partij.¹² Van Dijk zegt: *'Welke VVD moet ik geloven?'* en daagt de VVD uit te moeten kiezen tussen 'vrijheid' en 'gelijkwaardigheid' (of alles vanuit de landelijke overheid opleggen, of alles vanuit de lokale gemeenten). De VVD weerlegt de integriteitsbeschuldiging niet, maar herhaalt dat het gaat om de slachtoffers. Dat kan een slimme zet zijn, doordat ze niet in het integriteitsframe stapt van de SP en zo wegblijft van verdere interrupties van andere partijen. Maar ze weerlegt ook niet dat ze wél een integere partij is, en dus blijft de beschuldiging hangen. Zeker doordat de VVD de PvdA niet als nieuwe schurk framet. De VVD herhaalt ook dat vrijheid voor de gemeenten belangrijk is, omdat zij het dichtst bij de mensen staan. Daarbij zegt De Lange dat het er daardoor bij sommige gemeenten *'net een tikje anders'* aan toegaat.

GroenLinks bouwt voort op de interruptie van de PvdA en wijst de VVD wederom op integriteit. *'Net een tikkie anders' is natuurlijk wel wat anders dan het geld besteden aan heel andere zaken. [...] Vindt de VVD wel dat je [...] zou moeten zeggen: ho, dat is niet conform de afspraak?'* De Lange antwoordt in een academisch idioom, waardoor wederom weg wordt gebleven van de beschuldiging, maar deze ook niet weerlegd wordt. GL stapt niet in het academisch idioom van De Lange, maar haalt een verhalend frame aan over wat gemeenten zouden moeten doen. Door het simpele taalgebruik, kan De Lange niet om de inhoud heen draaien, want dat zou te opzichtig zijn. De Lange antwoordt het voorstel geen goed idee te vinden en gaat er niet verder op in.

Maar ook de SP heeft een interruptie klaarstaan, wederom over de integriteit van de VVD. Daarbij framet de SP dat de VVD doet aan 'selectief winkelen' en dat ze binnen de partij

¹² Nu.nl (2018), 'VVD voor zesde maal partij met meeste integriteitsschandalen', op: <https://www.nu.nl/politiek/5140214/vvd-zesde-maal-partij-met-meeste-integriteitsschandalen.html> (bezoekt op 30 juni 2018)

niet samenwerken en als partij überhaupt niet betrouwbaar zijn. *‘Misschien moet de heer De Lange even met zijn collega Nijkerken gaan praten, die op de hoogste trede staat om te roepen dat de tegenprestatie uitgevoerd móet worden. Dat wil ze landelijk gaan regelen, maar dit moet vooral decentraal’*. De SP daagt de VVD vervolgens uit om nu eens met een oplossing te komen, en haalt daarbij cijfers aan om de ernst van het probleem weer te geven (of misschien wel groter te maken?). De VVD antwoordt dan voor het eerst met een schurken-slachtoffer-idioom: niet alleen de VVD was enthousiast over de Klijnsmagelden, maar de hele Kamer. Vervolgens geeft de VVD een oplossing, met ‘familie centraal’ en ‘betrokkenheid’ als kernwaarden. De VVD zegt dat het armoedebeleid nu eenmaal bij de gemeenten ligt, *‘of je dat nou verstandig vindt of niet’*. Daardoor biedt de VVD een haakje aan de oppositie om verder in te gaan op de verstandigheid van het decentrale beleid. De VVD was immers voor verdere decentralisatie en de SP niet. De SP zal ongetwijfeld willen aangeven waarom decentralisaties een slecht idee waren (Allers, 2010). Dat doet de SP vervolgens ook, door te zeggen dat met het herhalende antwoord van De Lange de tent wel opgedoekt kan worden. Daarin zit verkapt dat de VVD niet luistert, en herhaalt de SP haar eerdere punt dat De Lange en zijn fractiegenoot Nijkerken allebei iets anders zeggen en ook niet naar elkaar luisteren. Vervolgens pakt de SP een ander punt, namelijk het sociale minimum. De SP wisselt naar een bureaucratisch idioom en zet deze kracht bij door cijfers in te zetten die moeten bevestigen dat binnen armoede de solidariteit en menselijke maat ver te vinden zijn. De VVD antwoordt niet op het sociale minimum, maar herhaalt dat de VVD de held is die empowerment geeft aan de slachtoffers.

Tot slot heeft DENK nog een interruptie klaar staan, met drie keer de zwaarste metaforen en VVD als schurk. De VVD antwoordt dat DENK de VVD best een schurk mag vinden, maar dat het de VVD gaat om de kinderen in armoede. Daarmee laat de VVD zien dat ze wél aandacht besteedt aan de goede dingen, maar weerlegt ze niet dat ze een schurk zou zijn. Kuzu maakt de VVD wederom tot schurk die haar verantwoordelijkheid niet neemt: *‘Als grootste coalitiepartij en als grootste partij in het land kunt u er concreet wat aan doen. Waarom doet u dat niet? Waarom gunt u dat die kinderen in Rotterdam en andere gemeenten niet?’*. De VVD beantwoordt deze vraag kort en zonder frame. Aan het einde van alle interrupties rondt de VVD af en framet zichzelf als held voor de kinderen in armoede door ze weer mee te laten doen.

D66 heeft twee paradoxen centraal staan in haar betoog, en deze paradoxen zijn de schurken. De schurken krijgen dus geen concreet gezicht, want het gaat over beleidsopties en geen persoonlijke beelden. D66 is de held die de paradoxen aanpakt; er kwam verder geen framing voor in het betoog.

De PvdA stapt in haar interruptie in het frame van D66, door ook te praten over paradoxen. Maar framet D66 vervolgens zelf als paradox en dus schurk. *‘Ik beluister dit betoog van de heer Raemakers [...] Het lijkt bijna een paradox.’* D66 is tegen het oormerken van de gelden en geeft gemeenten dus dezelfde vrijheid als de VVD deed. PvdA herhaalt dus wederom dat de gemeenten met veel vrijheden de schurken zijn en framet D66 zo als schurk. Als D66 niet instemt met het oormerken van de gelden, haalt de PvdA ook bij D66 de integriteitswaarde tevoorschijn. De gehele interruptie is, net zoals de spreektekst, in een academisch idioom. Wanneer een spreektekst sterk een bepaald idioom bevat, neemt de interruptiepleger dit idioom eerder over en praat daardoor eerder in hetzelfde ‘dialect’. Want ook de volgende interruptie, dit keer van GroenLinks, is in het academisch idioom. Dat GL daarbij, in tegenstelling tot de PvdA, zich beroept op rapporten en cijfers heeft geen invloed; de heldenrol verandert niet en er vindt geen ander idioom plaats. GL introduceert nog de

waarde ‘samenwerking’ en D66 stemt daar mee in. Er is geen held-schurk-verdeling of andere vormen van framing. Daardoor wordt het debat ook meteen tammer en is er geen winnaar aan te wijzen. Hetzelfde gebeurt bij de interruptie van de PVV: er zijn geen andere/nieuwe idiomen en het gebruik van cijfers heeft geen effect op de beantwoording van Raemakers. D66 is tot nu toe de enige partij die geen andere waarden, die niet in het regeerakkoord staan, introduceert.

Het CDA doorbreekt het academisch idioom door te spreken in het dramatisch idioom, waarbij zij de schurken-slachtofferverhouding duidelijk aangeeft. Die koppelt zij aan ‘betrouwbaarheid’ en ‘integriteit’. Zij bouwt beide rollen verhalend en in academisch frame uit. Zij haalt vijf andere waarden aan. Het is daardoor moeilijker voor het CDA om een frame te hebben dat ‘blijft plakken’, door het gebrek aan herhaling.

Het CDA kreeg één interruptie, van de SP. Daarin gaat het vooral over de uitvoering van de gelden en hoe dit te verbeteren is. CDA frameet zichzelf als held door te zeggen dat ze *‘[...] 73 aanbevelingen ooit geschreven [heeft]; daar kunnen we direct uit putten’*. Hierdoor geeft het CDA aan zeer persoonlijk betrokken te zijn bij de kwestie. De SP had daar geen antwoord op en een verdere interruptie bleef uit. Een persoonlijk antwoord verlaagt in dit geval dus de kans op een volgende interruptie.

De CU benoemt zeven waarden in het betoog. De CU krijgt geen interrupties, wat opvallend is als coalitiepartij en partij die armoede hoog op de agenda heeft staan. Dit kan verklaard worden doordat de partij dit onderwerp juist hoog op de agenda heeft staan (en andere partijen ‘bang zijn’ voor informatieachterstand en daardoor het debat verliezen). Het kan ook verklaard worden doordat de CU zich zeer strak aan het regeerakkoord houdt, waardoor ze geen ruimte bieden voor nieuwe onderwerpen en dus voor nieuwe interrupties.

DENK frameet wederom, net als in haar interrupties, PvdA als schurk. Die rol versterkt ze door cijfers hieraan te koppelen en ‘vertrouwen’ hieraan te hangen. DENK gebruikt de meeste metaforen en benoemt als enige partij expliciet een politieke partij als schurk in haar spreektekst. Zo zegt zij: *‘#trapnietin’* met betrekking tot de PvdA.

De PvdA stapt vervolgens in het frame van DENK door zichzelf te verdedigen met: *‘#trapnietinditverhaalvanDENK’*. Daardoor geeft ze eigenlijk een groter podium aan DENK, door de typische DENK-uitspraak te herhalen. DENK is consequent in haar frames, want ook nu beweert ze dat de PvdA niet betrouwbaar is. De PvdA is ook consequent in haar beantwoording en verspreid de schurkenrollen over meerdere actoren. D66 verwijt DENK dat DENK het vorige kabinet van alles verwijt. Daarbij frameet D66 DENK als schurk, omdat zij onderdeel was van het vorige kabinet.¹³ DENK plaatst zichzelf in het slachtofferframe, door te zeggen dat ze gedwongen zijn door de PvdA en met valse beloftes het akkoord ondertekend hebben. Daarmee maakt DENK de PvdA wederom tot schurk. Daarnaast maakt Kuzu D66 tot schurk, door te beweren dat D66 geen motie heeft ondertekend over het oormerken van gelden voor armoedebestrijding onder kinderen. D66 beantwoordt dit door opnieuw het regeerakkoord tot held te framen. Deze interruptie is dus eigenlijk een herhaling van zetten. De PvdA grijpt nog vervolgens nog een keer terug op de beschuldigingen van DENK. Zij verwijt Kuzu van natrappen en het niet nemen van zijn verantwoordelijkheid. *‘[...] hij als onderdeel van de fractie van de Partij van de Arbeid het coalitieakkoord heeft ondertekend’*. DENK zegt inderdaad haar handtekening hieronder gezet te hebben, maar voor de kinderen in armoede. Daarmee frameet DENK zichzelf als held en de kinderen wederom als slachtoffer. De PvdA zijn

¹³R.v.Kuzu en Ozturk, oprichters van DENK, zaten hiervoor in de PvdA-fractie. Daar zijn zij op 9 februari 2015 uitgestapt en toen hebben zij DENK opgericht. (bron: Parlement en Politiek, op: <https://www.parlement.com/id/vk2kbwbf1zty/denk>)

de schurk, want *'blijkbaar heeft de PvdA-fractie zes jaar tijd nodig gehad om te constateren dat het geld daar niet terechtkomt'*.

De PVV sluit dit debat af met als kernwaarde 'integriteit'. Naast de gemeenten als schurken, wordt ook de VVD als schurk geframed, doordat bij de VVD de integriteit juist onder druk staat. Daarnaast beschuldigt de PVV de VVD van de afstand van de problematiek. Daarbij speelt de PVV in op het rijke imago van de VVD.¹⁴

De VVD interrumpeert uiteraard op die beschuldiging. Daarin bouwt zij voort op de eerdere interruptie van D66 op de PVV. In die interruptie haalt D66 in een dramatisch idioom met een personal-frame buitenlandse kinderen uit gezinnen die niet aan de taales voldoen aan. D66 beschuldigt de PVV dat zij de bijstandsuitkering voor deze gezinnen *'ernstig'* wil korten of wil afnemen. Daarmee wil Raemakers de PVV als schurk wegzetten, want *'dat betekent natuurlijk voor de kinderen in zo'n gezin dat het nog veel erger wordt'*. De PVV weerlegt dat schurkenframe door de buitenlandse ouders die hun verantwoordelijkheid niet nemen schurk te maken. *'Als die ouders ervoor kiezen om hun eigen kinderen op achterstand te stellen, moet u niet net doen alsof dat aan de PVV ligt'*. Daarmee zet De Jong de PVV in het slachtofferframe en vereenzelvigd zichzelf met de kinderen. De VVD antwoordt met een personal-frame door terug te pakken op het voorbeeld dat De Lange in de inleiding van zijn spreektekst gebruikte. Hierdoor weerlegt hij het frame dat de VVD niet betrokken zou zijn. De PVV antwoordt hierop met de slachtofferrol: *'Uit welk betoog van de PVV ooit zou zijn gebleken dat de achtergrond van een kind voor ons bepalend is voor de vraag of iemand wel of niet kan meedoen in de samenleving? Dat is complete onzin'*.

In totaal zijn vier framingstechnieken veelvuldig gebruikt. Elke politieke partij maakte gebruik van waarden, hoewel deze verschillend waren per partij. Het academisch en dramatisch idioom werd door zeven van de negen partijen vaak gebruikt. Er werd weinig gebruik gemaakt van het bureaucratisch idioom (twee van de negen). De PVV was de enige partij die in de taal van de armen, het slachtofferproza, sprak. Daarmee onderscheidt het frame van de PVV zich met de andere frames. Het moralistisch idioom werd door geen één partij gebruikt.

Het 3p-model: policy werd door drie partijen gebruikt. Kamerleden maakten gemiddeld gebruik van het 3p-model: principle (door vijf van de negen partijen) en personal (door vier van de negen partijen), metaforen (door vier van de negen) en cijfers (vijf van de negen).

In de framingstechnieken tijdens dit debat zijn een aantal dingen opgevallen. In dit debat was op sommige punten veel overeenstemming. Alle partijen framen zichzelf als de held, en ook zijn de foute gemeenten (één van) de schurken. Ook zijn alle partijen het met elkaar eens dat de kinderen in armoede de slachtoffers zijn. Er kan goed geframed worden wanneer partijen elkaar tot schurk maken; dit kan door de partij direct te benoemen (zoals DENK doet), maar ook door indirect naar een partij te wijzen (via een kabinet, oudstaatssecretaris, etc.).

Geen enkele partij trok de genoemde cijfers door collega's in twijfel. Dat bevestigt de theorie van Van Twist dat cijfers inderdaad gezag en autoriteit uitstralen. Het is daardoor in dit debat een effectief instrument om een verhaal kracht bij te zetten. Ook viel op dat wanneer een partij niet tot weinig framet, een counterframe minder goed mogelijk is. Counterframes spelen in op een frame en zijn niet 'op zichzelf' te creëren. Een effectief instrument voor framing is de schurkenrol: daardoor komt de 'schurken-partij' in een tweesplit. Óf de partij

¹⁴ AD (2017), *'De grote politieke vooroordelenquiz'*, op: <https://www.ad.nl/nieuws/de-grote-politieke-vooroordelenquiz~a778d765/> (bezoekt op 30 juni 2018)

moet in het frame van haar tegenstander stappen, maar kan wel de schurkenrol verleggen, óf de partij blijft weg van het frame maar dus ook van een verdediging. Uit dit debat bleek dat er geen winnaars van het debat kunnen zijn als er geen frame is. Wanneer een Kamerlid een personal-frame gebruikt als antwoord, is de kans op verdere interrupties lager. Dit kan dus een tactiek zijn om de tegenstander terug te duwen en je eigen frame een groter podium te geven. Tot slot werkten metaforen in dit debat goed om het verhaal van het Kamerlid kracht bij te zetten, maar zijn metaforen geen instrument om een interruptie uit te lokken. Dit kan wel wanneer een Kamerlid een andere politieke partij als schurk framet, met daaraan gekoppeld een waarde.

	Metaforen (1)	Held (2a)	Schurk (2b)	Slachtoffer (2c)	3P-model (2d)	Idiomen* (3)	Cijfers (4)	Waarden
VVD	Sch. 6	VVD	Gemeenten	Kinderen in gezinnen met lage inkomens	Personal Policy	A, B	Ja	Veiligheid, empowerment, samenwerking, familie centraal, betrokkenheid
PVV	-	PVV, de gezinnen in het land	Gemeenten, VVD, politiek, kabinet	Kinderen in gezinnen met lage inkomens	Principle, Personal	B, D, T	Ja	Integriteit, liefde, empowerment, respect
CDA	-	CDA	Gemeenten	Kinderen in armoede	-	A, D	-	Integriteit, betrouwbaarheid, bescherming, verantwoordelijkheid, vrijheid
D66	-	D66, Regeerakkoord	Paradoxen, gemeenten	Kinderen in armoede	-	A	-	Vrijheid, verantwoordelijkheid
GL	-	GL	Gemeenten	Kinderen in armoede	Principle	A, D	-	Empowerment, verbondenheid
SP	Sch. 4 en 6	SP	Gemeenten	Kinderen in armoede	-	A, D	Ja	Vrijheid, betrouwbaarh., bescherming
PvdA	-	PvdA, Rutte II	VNG, wethouders, gemeenten, Rutte III	Klijnsma, kinderen in armoede	Principle, Personal	D	Ja	Empowerment, verantwoordel., Gelijkwaardigh., bescherming

CU	Sch. 1	CU	Gemeenten	Kinderen in armoede	Principle, Policy	D, A	-	Verbondenh., verantwoordelijkh ., vrijheid, empowerment, onafhankelijkh., samenwerking, dienstbaarh.
DENK	Sch. 4 en 6	DENK	PvdA, gemeenten	Kinderen in armoede	Policy, Principle, Personal	A, D	Ja	Verantwoordelijk h., betrouwbaarh., verbondenh., gelijkwaardigh.

* A= academisch idioom, B= bureaucratisch idioom, D= dramatisch idioom, M= moralistisch idioom, T= taal v/d armen

Schema 5: Framingstechnieken bij het dertigledendebat over gelden voor armoedebestrijding onder kinderen

De gebruikte framingstechnieken uit dit debat zijn hieronder in een model overzichtelijk gemaakt. De (1) duidt op de framingstechniek metaforiseren, (2) op narrativiseren (3) op idiomiseren en (4) op calculeren. Aangezien waarden in alle frames terugkomen (zie hoofdstuk 2, 3), staan deze als laatste ook genoemd in de tabel.

Interne effectiviteit

In dit debat zijn zes moties ingediend. De eerste motie (no. 420), van de PvdA en SP, begint met cijferframing ('*constaterende dat één op de negen kinderen in armoede leeft*'). Daarnaast verzoeken zij dat er duidelijke afspraken worden gemaakt om de schurkachtige gemeenten aan te pakken en te zorgen dat het geld voor de slachtoffers daar ook daadwerkelijk terecht komt. De waarde integriteit werd ook verpakt in de motie. Deze motie werd verworpen met 69 stemmers voor de motie en 81 stemmen tegen. De tweede motie (no. 421) kwam van de hand van GroenLinks en de SP. Zij maakten in deze motie ook gebruik van cijferframing ('*constaterende dat één op de negen kinderen in Nederland opgroeit in armoede*') en het dramatisch idioom over de impact van opgroeien in armoede. Ook werden in deze motie twee waarden aangehaald, namelijk bescherming en samenwerking. Deze motie werd aangenomen met 111 stemmen voor. De derde motie (no. 422) is een motie namens de coalitiepartijen. Hierin wordt de waarde empowerment genoemd en wordt gesproken in het academisch idioom. De motie werd aangenomen met 141 stemmen voor. Motie no. 4 (no. 423) is wederom van de PvdA en SP, ging over het aanpakken van de schurk en het geld voor armoedebestrijding onder kinderen alsnog aan de slachtoffers te geven. Deze motie is dus gebouwd op de held-schurk-slachtoffer-verdeling. Er werden geen andere framingstechnieken in de motie gevonden. De motie werd verworpen met 55 stemmers voor, en 95 stemmers tegen. De vijfde motie (no. 424) werd aangehouden door de indieners en zal niet worden meegenomen in de analyse. De laatste motie (no. 425) van de CU bevat de waarde vrijheid en is in het academisch idioom. Deze motie werd verworpen met 50 stemmen voor.

In totaal zijn er dus twee intern effectieve moties met framingstechnieken gevonden. De meest effectieve motie was no. 422. Alleen de PvdA stemde tegen deze motie. Hierin werd in het academisch idioom gesproken en waarden benoemt. Dit komt overeen met de opgestelde hypothese bij narrativiseren. De andere aangenomen motie werd aangenomen, maar wel met minder stemmen voor. Hierbij kwamen cijferframing en waarden terug. De motie die net niet werd aangenomen, was no. 420. Deze motie bevatte ook cijferframing, maar ook een rolverdeling. Zoals in de hypothesen werd opgesteld, zou rolverdeling niet tot een interne effectiviteit kunnen leiden door de verschillen in verdeling. Het zou in dit geval dus kunnen zijn dat cijferframing tot een hogere effectiviteit leidt (zie motie 421 die werd aangenomen en 420 die net niet werd aangenomen), maar dat no. 420 door de rolverdeling niet werd aangenomen. Ook een andere motie (no. 423) bevatte de rolverdeling en werd niet aangenomen (steun was 36%). Een 'vreemde eend in de bijt' is de motie van de CU, die de minste steun kreeg. Opvallend was dat de VVD en D66 tegen deze motie stemden. En dat het academisch idioom en waarden gebruikt werden, net zoals in de meest gesteunde motie (no. 422). Zowel de motie met de meeste als met de minste steun maakten dus gebruik van exact dezelfde framingstechnieken. Dit bevestigt de lagere betrouwbaarheid voor de interne effectiviteit, dat ook andere politieke factoren invloed hebben op het verwerpen of aannemen van moties.

Motie nummer	Framingstechniek in motie	Wordt die techniek ook in het debat gebruikt?	Steun?
420	Cijferframing, rolverdeling, waarde	Ja	69 stemmen voor (46%)
421	Cijferframing, dramatisch idioom, waarden	Ja	111 stemmen voor (74%)
422	Academisch idioom, waarden	Ja	141 stemmen voor (94%)
423	Rolverdeling	Ja	55 stemmen (36%)
424	Nvt	Nvt	-
425	Waarden, academisch idioom	Ja	50 stemmen (30%)

Schema 6: Framingstechnieken bij het dertigledendebat over gelden voor armoedebestrijding onder kinderen (interne effectiviteit)

Tot slot stapten de PvdA twee keer in het frame van D66 en DENK. Dit gebeurde de eerste keer door de paradoxen van D66 te herhalen. *'Ik beluister dit betoog van de heer Raemakers [...] Het lijkt bijna een paradox.'* Daarmee werden de twee schijnbaar tegenstrijdige waarden van Raemakers omgebogen tot schurk (D66 is zelf een paradox), maar stapte Van Dijk wel in het frame van D66. 'Paradox' volgens D66 zou gezien kunnen worden als een metafoor. Zoals

Lakoff en Johnson betoogden in hoofdstuk twee, geven metaforen een gevoel en versimpeling van abstracte begrippen en waarden weer. PvdA boog deze metafoor om in een schurkenrol, maar zonder succes. Het resultaat was dat het frame van D66 de gehele interruptie herhaald werd. Daarmee zijn metaforen dus succesvol voor interne effectiviteit.

De andere keer dat de PvdA in een frame stapten, was aan de hand van de spreektekst van DENK. Hierin werd *#trapernietin* gezegd met betrekking tot de PvdA. De PvdA reageerden door te zeggen: *#trapnietinditverhaalvanDENK*. Daarmee werd het frame herhaald. Ook *#trapernietin* kan gezien worden als metafoor. Deze waarschuwt voor de bedreiging van de waarde *'eerlijkheid'*, een abstractere waarde die simpeler en voelbaarder wordt gemaakt dankzij deze versimpelende boodschap van DENK.

Metaforen in het debat kunnen dus leiden tot het overnemen van een frame. Er werden bij de overname van frames geen andere technieken gevonden.

Externe effectiviteit

De externe effectiviteit wordt bekeken vanaf 8 februari, na het plaatsvinden van het debat, tot 1 juni 2018. Zo konden de eventuele gevolgen van de framingstechniek meegenomen worden.

Via Lexis Nexis Academic zijn voor dit debat op de kernwoorden *#armoede*, *#Klijnsmagelden*, *#Bredeschuldenaanpak* gezocht. Hierbij zijn bij subject de categorieën 'Society, Social Welfare & Lifestyle', 'Government & Public Administration', 'Unclassified', 'Humanities & Social Sciences' en 'Trends & Events' aangevinkt. Andere categorieën, zoals International news, zijn vanwege de context (zie hoofdstuk 3) niet aangevinkt. Vervolgens is elke partij die meedeed aan het debat in de zoekmachine ingevuld. Hieruit kwamen een X-aantal hits, maar die hoefden niet per se met het landelijke debat te maken te hebben. Vaker ging het om lokale politiek of globale armoede. Wanneer het deelnemende Kamerlid en de partij werden genoemd in het kader van het debat, leverde dit 1 punt op. Als een Kamerlid in meerdere kernwoorden werd genoemd, maar deze is hetzelfde artikel staan, worden die punten in het geel aangegeven. Aan de hand hiervan is de volgende tabel opgesteld:

Partij	#Armoede	#Klijnsmagelden	#Brede Schuldenaanpak	Totaal
VVD	0 (54 hits)	0 (3 hits)	0 (0 hits)	0
PVV	0 (32 hits)	0 (1 hit)	0 (0 hits)	0
CDA	0 (59 hits)	0 (4 hits)	0 (0 hits)	0
D66	0 (51 hits)	0 (2 hits)	0 (0 hits)	0
GL	1 (49 hits) (academisch idioom, cijferframing)	1 (academisch idioom, cijferframing) (3 hits)	0 (0 hits)	1
SP	0 (55 hits)	0 (2 hits)	0 (0 hits)	0
PvdA	0 (67 hits)	0 (6 hits)	0 (0 hits)	0

CU	0 (19 hits)	0 (2 hits)	0 (0 hits)	0
DENK	0 (134 hits) *	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0
Totaal	1	1	0	1

* DENK werd ook gelezen als de persoonsvorm '[ik] denk' door de zoekmachine

#Armoede gaf 596 resultaten van artikelen in landelijke kranten. Voortman werd in het artikel 'Achter de voordeur' van het AD genoemd. Hierin gebruikte zij cijferframing en het academisch idioom. #Klijnsma-gelden leverde 6 hits op. Hierin werd GroenLinks in hetzelfde artikel van het AD genoemd. #Brede Schuldenaanpak leverde 1 hit op. Hierin werden geen Kamerleden aan de hand van het debat genoemd. De externe effectiviteit in landelijke kranten is dus één keer behaald.

Op de geselecteerde landelijke nieuwssites (zie paragraaf 3.3) werden onder #Armoede 134 hits gevonden. RTLnieuws¹⁵ was het enige medium dat verwees naar het debat en Leendert de Lange, Kamerlid namens de VVD, citeerde. Hierin zat één framingstechniek, namelijk het academisch idioom. Hiermee is dus externe effectiviteit geboekt voor de VVD met de framingstechnieken 'waarden' en 'academisch idioom'. #Klijnsmagelden leverde 37 hits op. Hierbij werd Voortman (GroenLinks) online in hetzelfde artikel van het AD genoemd als in de landelijke krant. #Brede Schuldenaanpak had 18 hits.

Partij	#Armoede	#Klijnsmagelden	#Brede Schuldenaanpak	Totaal
VVD	1 (5 hits) (academisch idioom)	1 (2 hits)	0 (0 hits)	1
PVV	0 (1 hit)	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0
CDA	0 (2 hits)	0 (1 hit)	0 (0 hits)	0
D66	0 (3 hits)	0 (2 hits)	0 (0 hits)	0
GL	1 (1 hit)	1 (1 hit)	0 (0 hits)	1
SP	0 (1 hit)	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0
PvdA	0 (2 hits)	0 (6 hits)	0 (0 hits)	0
CU	0 (1 hit)	0 (1 hit)	0 (0 hits)	0
DENK	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0
Totaal	2	2	0	2

Op Twitter werd gezocht op de hashtags #armoede, #bredeschuldenaanpak, #armoedebestrijding en #Klijnsmagelden. De hashtags worden tot geanalyseerd van 8

¹⁵ <https://www.rtlnieuws.nl/nederland/politiek/oproep-aan-gemeenten-geef-geld-voor-arme-kinderen-niet-ergens-anders-aan-uit>

februari (de dag van het debat) tot 16 februari (tot drie dagen na de stemmingen over de moties van dit debat). Op al deze hashtags werden geen tweets gevonden die passages uit het debat linkten met politieke partijen. Twitter voegt voor dit debat dus niets toe aan de externe effectiviteit.

In totaal is er dus twee keer externe effectiviteit bereikt. Daarbij werden door zowel de VVD als GroenLinks het academisch idioom gebruikt bij de landelijke nieuwssites. GL gebruikte in de landelijke kranten naast het academisch idioom ook cijferframing. Deze technieken pasten deze politici ook toe in hun debat. Opvallend is dat er veel hits waren binnen de gekozen context, maar dat hierin maar weinig externe effectiviteit is bereikt. Met 630 hits in (online) nieuwsberichten slaagden Kamerleden er maar twee keer in genoemd te worden. Dit kan door de onderzoeker niet naarder verklaard worden.

Medium	Aandacht voor debat/Kamerlid?	Framingstechniek	Effectief?
Landelijke krant	Ja	Academisch idioom, cijferframing	Ja
Landelijke nieuwssite	Ja	Academisch idioom, cijferframing	Ja
Twitter	Nee	Nvt	Nee

Schema 7: Framingstechnieken bij het dertigledendebat over gelden voor armoedebestrijding onder kinderen (externe effectiviteit)

5.2 Framingstechnieken in het dertigledendebat over de schuldenindustrie en Manifest Schuldenvrij!

De SP is aanvrager van het debat. Zij begint door de paradox *'arm zijn wordt steeds duurder'* te introduceren. Daarbij introduceert ze, door middel van cijfers, de slachtoffers van de schulden: 1 miljoen mensen. Door deze cijfers te gebruiken, agendeert de SP de grootte en dus de ernst van deze kwestie. Daarom schildert de SP het Manifest Schuldenvrij! als held af: zij bieden zeven oplossingen om deze problematiek aan te pakken. En de SP wil middels het debat voor elkaar krijgen dat alle zeven aanbevelingen worden overgenomen door het kabinet. De SP herhaalt de oplossingen in haar betoog, met veel gebruik van metaforen. Die metaforen worden alleen gebruikt om de schurken aan te duiden en hen zo een gezicht te geven. Door aandacht te geven aan de zeven oplossingen van het Manifest én het aanvragen van dit debat framet de SP zichzelf ook als held.

Het CDA vliegt dit debat aan vanuit het perspectief 'bescherming' en 'rechtvaardigheid'. Vooral jongeren met schulden moeten die bescherming genieten, maar schuldeisers moeten ook hun geld kunnen ontvangen. De foute incassobureaus zijn hierin de schurken en de coalitie is hierin de held die middels het regeerakkoord die schurken gaat beboeten en bestraffen. Daarmee weerlegt het CDA dat het Manifest de held is, want zo goed als alle problemen worden door het regeerakkoord al opgepakt. *'Wanneer wij de vijf verzoeken van de initiatiefnemers van het manifest doornemen, kunnen wij niet anders dan constateren dat zij op hun wenken bediend worden [door het regeerakkoord]'*. Dat vraagt meteen om een interruptie van GroenLinks, die het manifest ook als held heeft. Zij stelt dat de indieners juist niet op hun wenken bediend worden, doordat het kabinet kiest voor een andere uitwerking op het punt van marktwerking. Slotweg moet daarin z'n gelijken geven,

maar beschuldigt Voortman ervan dat ze hem had moeten laten uitpraten, want dan *'had ik ook even kunnen aangeven dat het misschien op één punt schuurt en dat is inderdaad de marktwerking'*. Voortman concludeert dat GL en het CDA dus een andere definitie van 'op hun wenken bediend worden' en zo is er geen winnaar van de interruptie. Ook DENK komt met een interruptie. *'Zou het niet zo moeten zijn dat [incassobureaus], wanneer zij gewoon één keer de fout in gaan, daarvoor een boete krijgen?'*. Hiermee zet DENK 'rechtvaardigheid' en 'bescherming' centraal. Slootweg antwoordt met een andere waarde ('verdraagzaamheid'): je moet altijd een tweede kans krijgen. Die waarde koppelt hij ook aan de slachtoffers (*'dat geldt volgens mij ook voor mensen die schulden hebben'*). Daarmee probeert hij Kuzu in een ongemakkelijke positie te brengen: houdt Kuzu voet bij stuk, of laat hij zijn punt varen doordat hij de slachtoffers anders geen tweede kans zou gunnen? Kuzu weerlegt dit frame met de volgende tekst: *'Het luistert natuurlijk wel nauw [...] We zeggen ook niet tegen mensen die door rood rijden dat ze een boete krijgen als ze te vaak door rood rijden. [...] We hebben een wet met elkaar afgesproken. Wanneer je de fout ingaat, word je daarvoor beboet. [...] Juist bij dit probleem, waarbij schrijnende situaties kunnen ontstaan voor individuele gezinnen, lijkt het me toch logisch dat het CDA daar een voorloper in zou zijn.'* Hiermee draait Kuzu het frame volledig om. Ten eerste komt dit door het gebruik van een metafoor, waar de waarde 'veiligheid' onder ligt. Toehoorders hebben misschien wat minder affiniteit met incassobureaus, maar iedereen heeft wel eens voor een stoplicht gestaan. En het is over het algemeen bekend dat je niet door rood mag rijden en wanneer je dit wel doet, je de wet overtreedt en daar een boete op staat. Het is in het debat dus een no-brainer om in twijfel te trekken of mensen zich aan de wet moeten houden. Daarmee doet Kuzu met 'veiligheid' een eerste beroep op het betoog van het CDA. Daarnaast koppelt DENK deze waarde aan een belangrijke waarde van het CDA: familie centraal. Het CDA heeft op haar landelijke website staan: *'Families zijn het fundament van onze samenleving'*.¹⁶ DENK framet die gezinnen met schrijnende situaties door schulden en incassobureaus nu als slachtoffer en vraagt zich af waarom het CDA geen voorloper is in het aanpakken van die incassobureaus voor de gezinnen. Daarmee zet DENK het CDA klem in een frame. Het CDA komt niet met een tegenframe.

Het CDA vervolgt haar betoog en gaat verder op boetes, maar dan het beboeten van armoede. Dat moet stoppen volgens het CDA en het regeerakkoord biedt hiervoor de oplossingen. Daarbij noemt Slootweg ook twee rapporten, waardoor hij meer autoriteit geeft aan het regeerakkoord geeft. Er is nog een interruptie van de SP. Die framet het manifest wederom als held en het kabinet (en dus de coalitiepartijen) als schurk. Dat doet zij door twee contexten tegenover elkaar te zetten met behulp van cijfers. *'Het is toch vreemd dat de overheid als schuldeiser veel hogere boetes kan opleggen dan de incassobureaus? Die kunnen maximaal 15% boete opleggen, de overheid kan zo naar 300% verhoging bij een verkeersboete'*. Het CDA zegt de cijfers en percentages niet helemaal precies te weten: daarmee stijgt het gezag van de SP en daalt die van het CDA. Het CDA herhaalt zichzelf door te framen dat het regeerakkoord de held is, die met een oplossing komt op dit punt. De SP herinnert het CDA eraan dat het debat echter vandaag gevoerd wordt: daarmee wordt de druk bij het CDA opgebouwd. En dat er nú ambtenaren een Brede Schuldenaanpak aan het schrijven zijn, waardoor de Kamer hen vandaag nog iets mee kan geven. De SP vraagt het CDA of ze gaan leveren, of dat ze het wel afwachten. Het CDA antwoordt met 'vrijheid', wat het afwachten impliceert zonder het concreet te benoemen. Hiermee ontwijkt het CDA de schurkenrol. Ook de PvdA heeft een interruptie en begint deze net als DENK met een metafoor. Opvallend is dat de interruptieplegers veelal eerst het CDA als potentiële held

¹⁶ CDA (2018), 'CDA: Familie en gezin', op: <https://www.cda.nl/standpunten/familie/> (bezoekt op 3 juli 2017)

framen (*'we kennen het CDA ook wel als een maatschappelijke bewogen partij en in het regeerakkoord staat hier ook best wel wat goeds over'*). Om vervolgens het CDA af te schilderen als schurk, waardoor de schurkenrol nog steviger aangezet wordt. Het CDA antwoordt nu in een moralistisch idioom en benoemt daarbij 'dienstbaarheid' voor de schuldeiser. Daarmee laat het CDA een andere kant van de medaille zien (wat ze eerder ook benoemd heeft in haar spreektekst). *'Er is ook een keerzijde van het verhaal dat mijn fractie wil benoemen. Het maken van schulden en ze niet kunnen afbetalen raakt gewone schuldeisers, vaak kleine zelfstandigen die daardoor weer in de problemen komen'*. De SP moet daardoor mee in het punt van het CDA.

Bij het betoog van D66 wordt afgetrapt met cijfers en wederom worden deze niet in twijfel getrokken. Daarbij is dus wederom te zien dat cijfers in een debat niet betwijfeld worden en dus de gebruiker van de cijfers geen ondervraging daarover krijgt. Cijfers zijn dus inderdaad een effectief framingsmiddel om je verhaal kracht bij te zetten. Bij het bieden van de eerste oplossing door Raemakers, valt wederom de interruptie van de SP of ditmaal D66 het gehele manifest steunt of dat zij een schurkenrol daarbij innemen. Dit deed de SP ook bij de eerdere twee coalitiepartijen. Daarbij geeft Raemakers aan dat zijn held, het regeerakkoord, voor 80% overeen komt met het manifest. Dit frame is voor de SP genoeg om niet verder op het punt in te gaan. GroenLinks draait het frame vervolgens om. De geopperde oplossing van D66 in de spreektekst is dan volgens GL 20%. En vervolgens vraagt zij welke punten uit het manifest niet ingevoerd zouden moeten worden, waardoor ze de schurkenrol van D66 versterkt. Raemakers draait dit frame mooi om, door ten eerste te benoemen dat dit een *'vrij negatieve vraag'* is. Vervolgens gaat hij de vijf aanbevelingen van het manifest langs en herhaalt vier keer *'dat lijkt me een heel goede, dat lijkt me ook heel goed, dat lijkt me ook heel goed, dat vind ik ook heel goed'*. Daarmee frameet hij D66 als held. Voortman valt hem aan op het vijfde punt, over marktwerking, en vraagt *'welke zegeningen [...] die marktwerking op dit punt nou gebracht [heeft]?' Raemakers gaat hier verder niet op in, maar begint over een nieuw onderwerp. DENK gebruikt de metafoor 'hyena's' voor deurwaarders en die blijft plakken, want Raemakers herhaalt dit frame ('Die hyena's [...] willen we tegengaan')*. Hierin zien we dat een simpele metafoor die in eerste instantie weinig met het onderwerp te maken heeft, wel goed blijft plakken en zelfs wordt overgenomen door de tegenstander.

De PvdA haalt in haar spreektekst vier keer cijfers aan. Deze cijfers zetten kracht bij aan de schurken, namelijk marktwerking en de overheid. De PvdA somt drie problemen van die schurken op en gebruikt wederom bij al deze punten cijfers ter onderbouwing. Als laatste frameet de PvdA zichzelf als held. Ze krijgt geen interrupties.

De VVD kiest een opmerkelijke held, namelijk ook het manifest. En daarbij vergeet de VVD zichzelf of het regeerakkoord als held neer te zetten. De SP speelt daar in een interruptie op in. Die interruptie gebruikt ze overigens eerst om de ChristenUnie tot schurk te maken. *'Ik had ook graag een vraag gesteld aan de ChristenUnie, maar die is er niet, helaas. Ik zag net een tweet van NPO Politiek dat het debat met minister Carola Schouten over schulden weldra aanvangt, en die vergissing is best begrijpelijk, want haar rol is groot'*. Hiermee probeert de SP te laten zien dat de CU een onderwerp wat zo aan hun kleeft, niet serieus neemt door er niet te zijn. Vervolgens doet de SP hetzelfde als bij de andere coalitiepartijen en vraagt wat de VVD dan niet goed vindt aan het manifest. De Lange laat, net als het CDA, de andere kant van de medaille zien en pleit ervoor dat een rekening nu ook eenmaal betaald moet worden. Daartegen kan de SP geen nee zeggen. Zij stemt zelfs in met behulp van een metafoor. Maar vervolgens pakt de SP er cijfers bij om het frame om te klappen en het eigen betoog weer kracht bij te zetten. De VVD gaat niet in op de cijfers, maar neemt het op voor de schuldeiser.

GL valt de schuldeiser vervolgens aan, doordat zij *'vrij kleine bedragen in heel korte tijd'* enorm *'opblazen'*. De Lange stelt dat er ook goede deurwaarders zijn en dat die de ruimte moeten krijgen. Hij koppelt daaraan het personal frame. Voortman antwoordt dat het haar om de slechte voorbeelden gaat en maakt het debat zo weer *'schurkachtiger'* en dringt er bij De Lange op aan op die slechte voorbeelden aan te pakken, in plaats van te focussen op de goede voorbeelden. De Lange herhaalt vervolgens het frame van het CDA en zegt dat Voortman met het regeerakkoord *'op haar wenken bediend wordt'*.

De PVV berust dit debat het meest op cijfers. De helft van de spreektekst is hierop gebaseerd en de PVV claimt nadrukkelijk de autoriteit van de cijfers. *'Al deze verschillende cijfers wijzen erop dat veel Nederlandse gezinnen een fragiel bestaan leiden.'* *'Dat zijn schokkende cijfers'*. De PVV praat veelal in een dramatisch idioom, met veel metaforen voor de slachtoffers en de schurken. De PVV benoemt geen expliciete waarden, maar is vooral boos op de vijf verschillende schurken die ze opnoemt. Daarmee frameert zij zichzelf als de partij die naast de slachtoffers gaat staan en dus als de held. Ook de PVV kreeg geen interrupties. Dit zou wederom kunnen komen door het vele gebruik van cijfers en de autoriteitsclaim die daaronder hangt. Daardoor heb je als interruptiepleger minder ruimte om bepaalde statements van de PVV anders te interpreteren of in twijfel te trekken.

In dit debat waren een twee framingstechnieken zeer sterk. De eerste techniek is de cijferframing. De partijen konden aan die cijfers waarden koppelen, die niet per se een oorzaak-gevolg-relatie hebben. Tegelijkertijd durfden de tegenstanders de cijfers (en daarbij dus de waarden) niet in twijfel te trekken. Hierdoor werd het frame van de spreker extra krachtig en straalde het meer autoriteit uit. De sprekers kregen geen interrupties op deze punten; hierdoor wordt de kans op een tegenframe kleiner. De tweede techniek is het toepassen van metaforen. Vooral metaforen in simpel taalgebruik werken goed om een frame te laten plakken. Nog beter werken zij als ze los staan van de inhoud van het debat. In dit debat werd vaak gesproken in het academisch idioom en het werkt dan verfrissend en versimpelend om een verrassende metafoor te gebruiken. Zo werden de metaforen *'door een rood stoplicht rijden'* en *'hyena's'* gebruikt: die woorden kent iedereen. Doordat ze in een ongebruikelijke context staat, blijft het beter plakken. Zo kan de tegenstander makkelijker in jouw frame stappen. En het kan de waarde van het frame van je tegenstander begrijpelijker en makkelijker onderuit helpen. De (1) duidt op de framingstechniek metaforiseren, (2) op narratiseren, 3) op idiomiseren en (4) op calculeren.

	Metafoor (1)	Held (2a)	Schurk (2b)	Slachtoffer (2c)	Idioom* (3a)	3P-model (3b)	Cijfers (4)	Waarden
VVD	Sch. 1 en 6	Goede incasso's, manifest	Malafide incasso's	Schuldeisers, mensen in schulden	M, A, D	Personal	Ja	Onafhankelijk., empowerment, samenwerking, rechtvaardigh., integriteit, innovatie, vrijheid

PVV	Sch. 2, 3 en 6	PVV	Politiek Den Haag, Rutte II, Rutte III, malafide deurwaarders en incassobureaus	Nederlanders, mensen in armoede of met problematische schulden	D	Personal	Ja	-
CDA	-	Regerakkoord, coalitie	Foute incassobureaus	Jongeren met schulden, schuldeiser	-	-	Ja	Bescherming, rechtvaardigh., empowerment
D66	Sch. 2	Regerakkoord, D66	Schulden	Gezinnen in armoede	A, D	-	Ja	Bescherming
GL	Sch. 2,3,5 en 6	Manifest	Kabinet, deurwaarders	Gezinnen in armoede	A	Principle	-	Verdraagzaamh., integriteit
SP	Sch. 3 en 4	SP, Manifest	Incassobureaus/'incas socowboys', overheid	1 miljoen mensen met problematische schulden	A	Principle, policy	Ja	Gelijkwaardigh., rechtvaardigh., integriteit
PvdA	-	PvdA, Manifest	Woekerrentes, marktwerking, overheid	Huishoudens met schulden	A, D	Principle	Ja	Rechtvaardigh., betrouwbaarh.
50PLUS	-	50PLUS	Overheid, incassobureaus	Mensen in schulden	D, A	-	Ja	Bescherming, samenwerking
DENK	Sch. 4 en 6	DENK, Manifest	Overheid, schuldenindustrie	Mensen met schulden	D, A, B	Principle	Ja	-

* A= academisch idioom, B= bureaucratisch idioom, D= dramatisch idioom, M= moralistisch idioom, T= taal v/d armen

Schema 8: Framingstechnieken bij het dertigledendebat over de schuldenindustrie

Interne effectiviteit

Tijdens dit debat zijn zeven moties ingediend. Motie 413 werd ingediend door de SP, PvdA, 50PLUS, DENK en GroenLinks. Er wordt gebruik gemaakt van cijferframing en de rolverdeling, waarbij een held genoemd wordt. De motie werd met algemene stem aangenomen. De tweede motie (no. 414) van de SP bevatte ook cijferframing en rolverdeling (schurk). Deze motie werd verworpen met 71 stemmen voor. Motie 415 werd wederom ingediend door de SP en gebruikte het academisch idioom als framingsinstrument. De motie werd met 51 stemmen voor niet aangenomen. Motie 416 werd aangehouden tijdens het debat. Motie 417 kwam van de hand van 50PLUS en bestond uit cijferframing en een academisch idioom. Deze motie werd niet aangenomen, met 49 stemmen voor. De PvdA, SP, 50PLUS en GroenLinks diende motie 418 in. Daarin gebruikten zij de framingstechnieken waarden, metaforen en rolverdeling. De motie werd verworpen met 69 stemmers voor. De laatste motie werd ingediend door DENK, SP, 50PLUS en GroenLinks. Deze motie bevatte het dramatisch en academisch idioom. Ze werd verworpen; 49 Kamerleden stemden voor de motie.

In totaal is er één intern effectieve motie met framingstechnieken gevonden. Dit was motie no. 413. Opvallend is dat deze motie van de oppositiepartijen kwam en met algemene stem werd aangenomen, iets wat niet alledaags voorkomt in de Tweede Kamer. Deze motie bestond uit cijferframing en de rolverdeling van narrativiseren. Dat is opvallend, want in het debat over gelden voor armoedebestrijding onder kinderen kreeg de motie met exact dezelfde framingstechnieken de minste steun. Dit bevestigt wederom dat de betrouwbaarheid van de interne effectiviteit niet volledig is, aangezien ook andere politieke factoren dus invloed hebben op de steun voor een motie. Daarnaast dient de oppositie soms moties in die open deuren zijn, waardoor alle partijen meestemmen (NPO Radio 1, 2017). Zoals Kamerlid Gesthuizen bij NPO Radio 1 zei: *"ze [de oppositie] trappen soms een open deur in en voor de coalitie is dan het ongevaarlijk om voor te stemmen."*

Motie nummer	Framingstechniek in motie	Wordt die techniek ook in het debat gebruikt?	Steun?
413	Cijferframing, rolverdeling (held)	Ja	150 stemmen voor (100%)
414	Cijferframing, rolverdeling (schurk)	Ja	71 stemmen voor (47%)
415	Academisch idioom	Ja	51 stemmen voor (31%)
416	Nvt	Nvt	Aangehouden
417	Cijferframing, academisch idioom	Ja	49 stemmen voor (33%)
418	Waarden, rolverdeling, metafoor (schaal drie)	Ja	69 stemmen voor (46%)
419	Academisch idioom, dramatisch idioom	Ja	49 stemmen voor (33%)

Schema 9: Framingstechnieken bij het dertigledendebat over de schuldenindustrie (interne effectiviteit)

In het debat werd niet in een frame van de tegenstander gestapt. Hierover is binnen de interne effectiviteit dus niks gevonden.

Externe effectiviteit

De externe effectiviteit wordt bekeken vanaf 25 januari, na het plaatsvinden van het debat, tot 1 juni 2018. Zo konden de eventuele gevolgen van de framingstechniek meegenomen worden.

In de landelijke kranten werden op #Schulden 924 hits gevonden. GroenLinks werd in het artikel van Trouw, 'Zorgtoeslag kan simpeler geregeld worden', genoemd. Dit ging middels de framingstechnieken 'rolverdeling' en het academisch idioom. #Schuldenindustrie had 6 hits, maar geen verwijzing naar een politicus en het debat. #Manifest Schuldvrij! leverde één hit op, maar geen verwijzingen. Rolverdeling en het academisch idioom leiden in deze casus dus tot externe effectiviteit.

Partij	#Schulden	#Schuldenindustrie	#Manifest Schuldvrij!	Totaal
VVD	0 (71 hits)	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0
PVV	0 (19 hits)	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0
CDA	0 (44 hits)	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0
D66	0 (40hits)	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0
GL	1 (33 hits) (rolverdeling, academisch idioom)	0 (0 hits)	0 (0 hits)	1
SP	0 (39 hits)	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0
PvdA	0 (39 hits)	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0
50PLUS	0 (5 hits)	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0
DENK	0 (105 hits)*	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0
Totaal	1	0	0	1

* DENK werd ook gelezen als de persoonsvorm '[ik] denk' door de zoekmachine

Landelijke nieuwssites publiceerden 66 artikelen over #Schulden. Echter, nergens werd gerefereerd naar een Kamerlid of naar het debat. #Schuldenindustrie leverde 1 hit op, maar ging over schulden in België. #Manifest Schuldvrij had twee hits, maar wederom geen verwijzingen. Ook bij deze nieuwssites mist dus de externe effectiviteit. De lage aandacht voor het debat en/of de woordvoerders kon in dit onderzoek niet verklaard worden.

Partij	#Schulden	#Schuldenindustrie	#Manifest Schuldvrij!	Totaal
VVD	0 (1 hit)	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0
PVV	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0
CDA	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0

D66	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0
GL	0 (1 hit)	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0
SP	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0
PvdA	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0
50PLUS	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0
DENK	0 (2 hits) *	0 (0 hits)	0 (0 hits)	0
Totaal	0	0	0	0

* DENK werd ook gelezen als de persoonsvorm 'ik denk' door de zoekmachine

Op Twitter werd gezocht op de hashtags #schulden, #schuldenindustrie en #ManifestSchuldvrij. De hashtags worden tot geanalyseerd van 25 januari (de dag van het debat) tot 2 februari (tot drie dagen na de stemmingen over de moties van dit debat). #Schuldenindustrie leverde 2 hits op, van een journalist van NRC en NRC zelf¹⁷. Het artikel wat hieronder ligt bevat geen uitspraken van of over Kamerleden of het debat. Op de hashtags #schuldenindustrie, #Schulden en #ManifestSchuldvrij werden geen tweets gevonden die passages uit het debat linkten met politieke partijen. Twitter voegt voor dit debat dus niets toe aan de interne effectiviteit.

In totaal is er dus één keer externe effectiviteit bereikt door middel van het academisch idioom en rolverdeling.

Medium	Aandacht voor debat/Kamerlid?	Framingstechniek	Effectief?
Landelijke krant	Ja	Academisch idioom, rolverdeling	Ja
Landelijke nieuwssite	Nee	Nvt	Nee
Twitter	Nee	Nvt	Nee

Schema 10: Framingstechnieken bij het dertigledendebat over de schuldenindustrie (externe effectiviteit)

6. Conclusie

In dit onderzoek werd onderzocht welke vormen van politieke framing effectief werken voor Tweede Kamerleden bij een armoede- en schuldenverhaal van de politieke partijen in de kabinetsperiode Rutte III. Dit werd getoetst aan de hand van vijf hypothesen. De uitkomsten zijn verderop in deze paragraaf uitgewerkt.

¹⁷ Te weten: <https://twitter.com/folkertjensma/status/957211591291883520>, <https://twitter.com/nrc/status/957299929621454848>

In het theoretisch kader is het doel van politieke framing uitgewerkt. De theorie van Entman is teruggevonden in de analyse. Deze theorie houdt in dat politici bepaalde elementen kiezen (selection) en deze vervolgens uitlichten (salience). De argumentatie van De Bruijn over gelijke framingskansen voor zowel linkse als rechtse partijen is hier ook bevestigd. Er zijn in dit onderzoek geen aanwijzingen dat rechtse partijen beter in framing zouden zijn dan linkse partijen. De theorie van Lakoff wordt daarmee verworpen. De theorie van Gagestein werd bevestigd: in alle framingstechnieken kwamen waarden terug. Daarmee werd binnen dit onderzoek bevestigd dat een goed frame (in de ogen van de politici) waarden moeten bevatten.

In beide debatten werd door alle partijen gebruik gemaakt van de rolverdeling held-schurk-slachtoffer. Daarnaast werd vaak gebruik gemaakt van het benoemen van waarden. Dit sluit niet volledig aan op de theorie van Gagestein, die beweert dat een frame altijd een waarde heeft. Daarnaast werd in beide debatten vaak gesproken in het academisch idioom. In het debat over de schuldenindustrie werd ook nog veelvuldig gesproken aan de hand van cijferframing; dit werd in het debat over armoedebestrijding onder kinderen gemiddeld vaak gedaan. In het debat over armoedebestrijding onder kinderen werd vaak in het dramatisch idioom gepraat; dit was bij het debat over de schuldenindustrie gemiddeld. Het 3p-principe en metaforen werden in beide debatten gemiddeld gebruikt. Het bureaucratisch idioom en 3p-policy werd in beide debatten weinig gebruikt. Tijdens het debat over armoedebestrijding werd gemiddeld gebruik gemaakt van 3p-personal en weinig van slachtofferproza. Het moralistisch idioom werd hierin niet gebruikt. Tijdens het debat over de schuldenindustrie werden het moralistisch idioom en 3p-personal weinig gebruikt. Het slachtofferproza werd niet gebruikt.

De interne effectiviteit werd bepaald aan de hand van aangenomen moties en overname van frames. Opvallend is dat alle indieners van de moties dezelfde framingstechnieken gebruikten in de moties als in het debat. Er werden dus geen nieuwe framingstechnieken geïntroduceerd in de moties. In totaal zijn er 13 moties ingediend, waarvan er drie zijn aangenomen. Dit kwam door de technieken 'cijferframing' en 'academisch idioom'. Er werd twee keer in de frames van tegenstanders gestapt: beide keren gebeurde dit aan de hand van metaforen. Dit waren metaforen van een lichte schaal: metaforen van zwaardere schalen werden niet overgenomen. Metaforen kunnen dus leiden tot een interne effectiviteit.

De externe effectiviteit werd bepaald aan de hand van een media-analyse. Hierbij werden landelijke kranten, nieuwssites en Twitter onderzocht op kernwoorden. Voor het debat over gelden voor armoedebestrijding onder kinderen waren dit #Armoede, #Klijnsmagelden en #Brede Schuldenaanpak. Voor het debat over de schuldenindustrie en het Manifest Schuldvrij! waren dit #Schulden, #Schuldenindustrie en #Manifest Schuldvrij!

6.1 Hypothese 1: Het gebruik van persoonlijke verhalen zorgt voor externe effectiviteit.

In beide debatten is gebruik gemaakt van narratiseren. Onderdeel daarvan is het personal-frame van De Bruijn, wat inhoudt dat je een persoonlijke gebeurtenis aan je verhaal toevoegt. Verwacht werd dat deze persoonlijke verhalen voor een externe effectiviteit zouden zorgen. De media hebben namelijk als taak om verschillende geluiden te verspreiden, zodat de inwoners van Nederland voor zichzelf kunnen bepalen welke beschuldigingen en beweringen juist of onjuist zijn. De manier waarop die geluiden verpakt worden, is voor de media ook relevant. Hoe aantrekkelijker iets verpakt is, hoe beter het verkoopt en hoe eerder de media hier aandacht aan zullen schenken.

Uit de analyse blijkt dat persoonlijke verhalen niet terugkwamen in één van de mediamomenten die extern effectief bleken. Vrijwel alle passages in de media bevatten cijferframing en het academisch idioom. Het lijkt er daardoor op alsof de media toch liever zakelijke aspecten van de volksvertegenwoordigers presenteert dan persoonlijke ervaringen; gezien werd dat die ervaringen vaak werden verteld in de media door 'gewone' inwoners. In het debat werd het personal-frame door zes partijen verkondigd, maar de media namen dit niet over. Een andere oorzaak die hiervoor gegeven kan worden, is dat de Kamerleden die genoemd werden maximaal vier zinnen in beslag namen. Een persoonlijk verhaal komt daardoor moeilijker uit de verf, doordat er niet genoeg ruimte is voor het schetsen van een context. De hypothese is in dit onderzoek daarom verworpen. Hierbij moet wel de noot geplaatst worden dat de dataverzameling zeer dun was. Er werd in het hele onderzoek maar drie keer externe effectiviteit gevonden, wat te weinig is om een hypothese met kracht te kunnen bevestigen of verwerpen.

6.2 Hypothese 2: Het gebruik van academisch idioom leidt tot interne en externe effectiviteit

Het academisch idioom kwam in alle onderdelen van dit onderzoek veelvuldig terug. In beide debatten werd in totaal veertien keer dit idioom aangehaald. Twee van de drie aangenomen moties bevatten het academisch idioom, maar ook moties die het niet haalden bevatten vaak dit idioom (namelijk vier keer). Ondanks het feit dat er meerdere politieke actoren van invloed zijn op de steun van een motie, kan binnen dit onderzoek gezegd worden dat het academisch idioom een positieve bijdrage kan leveren aan interne effectiviteit. Want tegelijkertijd bevatten de moties met de minste steun ook het academisch idioom. Hoe dit komt, heeft dit onderzoek niet kunnen verklaren. De relatie tussen academisch idioom en interne effectiviteit is in dit onderzoek dus gedeeltelijk aanwezig. Hierbij moet de noot geplaatst worden dat ook politieke verhoudingen, zoals zetelverdelingen en coalitie-effecten, een rol spelen. Hierin wordt dieper ingegaan in de discussie en reflectie (hoofdstuk zeven).

Ook bij externe effectiviteit kwam het academisch idioom vaak terug. In de landelijke kranten en de online nieuwssites werd drie keer externe effectiviteit gevonden, en elke keer bleek in het academisch idioom gesproken te zijn door het Kamerlid. Daarbij ging dit idioom wel twee van de drie keer samen met cijferframing. Op Twitter werd geen externe effectiviteit gevonden. Er kan dus gesteld worden dat binnen dit onderzoek er een relatie is tussen het academisch idioom en externe effectiviteit. Concluderend betekent dit dat de hypothese gedeeltelijk kan worden bevestigd. Het gebruik van het academisch idioom dat moest leiden tot interne effectiviteit is niet krachtig genoeg bewezen binnen dit onderzoek en is daarom verworpen. De relatie tussen het academisch idioom en externe effectiviteit is wel duidelijk gesignaleerd in dit onderzoek. Het gebruik van het academisch idioom leidt tot externe effectiviteit.

6.3 Hypothese 3: Het gebruik van cijfers uit onderzoek leidt tot interne en externe effectiviteit

Wanneer (rapporten met) cijfers werden aangehaald, werd dit als cijferframing bestempeld. Alle drie de aangenomen moties bevatten cijferframing. Daarmee zou bevestigd kunnen worden dat cijfers inderdaad autoriteit uitstralen en daardoor een motie meer steun krijgt. Het gebruik van cijfers uit onderzoek leidt tot interne effectiviteit.

Bij de externe effectiviteit werd ook gebruik gemaakt van cijferframing. Zowel de stukken in de landelijke kranten als de online nieuwssites bevatten framing. Dit kan binnen dit

onderzoek wederom verklaard worden door de autoriteit die cijfers geven als ze voortkomen uit een gezaghebbende bron tenminste. De media willen graag objectieve stukken publiceren en cijfers doen zichzelf voorkomen als de waarheid volgens de theorie van Van Twist (hoofdstuk 2). Het gebruik van cijfers uit onderzoek leidt dus tot externe effectiviteit. De hypothese is daarmee bevestigd.

6.4 Hypothese 4: Het gebruik van krachtige metaforen leidt tot interne en externe effectiviteit & hypothese 5: Hoe hoger de inhoudsschaal van De Landtsheer is bij een metafoor, hoe hoger de effectiviteit zal zijn

In de debatten werden twintig keer metaforen gebruikt. Er werden daarvan meer zwaardere metaforen dan lichte metaforen gebruikt; inhoudsschaal zes werd het meest gebruikt (zeven keer). In debatten werden metaforen, zoals de theorie in hoofdstuk 2 bepleitte, gebruikt om complexe zaken te versimpelen. Ook werden metaforen ingezet om de rolverdelingen kracht bij te zetten.

Inhoudsschaal	Aantal keer gebruikt in debatten
Schaal 1	2: 'schulden als markt' en 'de kraan dichtdraaien is beter dan dweilen'.
Schaal 2	4: 'papieren tijger', 'krokodillentranen', 'door de bomen het bos niet meer zien' en 'geld binnen harken'
Schaal 3	4: 'We zeggen ook niet tegen mensen die door rood rijden dat ze een boete krijgen als ze te vaak door rood rijden', 'schuldenindustrie', 'sluiproutes afsluiten' en 'zegeningen in de incasso-industrie'.
Schaal 4	4: 'schuldenplaag', 'incassobureau als criminele praktijk', 'incasso-cowboys',
Schaal 5	1: 'ongetraind een bureaucratische marathon lopen'.
Schaal 6	6: 'haarvaten van de samenleving', 'over de ruggen van mensen harken', 'pleisters plakken', 'het verbleekte sociale gezicht van de PvdA', 'een adempauze', 'het water staat aan de lippen'

Er is in de moties één keer een metafoor gebruikt, inhoudsschaal drie. Deze motie werd niet aangenomen. De PvdA stapte tweemaal in het frame van tegenstanders: beide keren gebeurde dit aan de hand van metaforen met een lichte inhoudsschaal. Hierbij bleken metaforen dus wel effectief, maar niet met een hoge inhoudsschaal of bij het gebruik van krachtige metaforen. Bij de externe effectiviteit werd geen gebruik gemaakt van metaforen.

Dit kon dus niet onderzocht worden. Daardoor kon de hypothese niet bevestigd worden. Zowel hypothese 4 en 5 worden daarom verworpen. Dit wil echter niet betekenen dat metaforen als framingstechniek niet effectief zijn, maar vooral dat ze in moties niet veel gebruikt worden.

6.5. Effectiviteit

Interne effectiviteit

De interne effectiviteit is gemeten aan de hand van moties die zijn ingediend tijdens de twee geselecteerde debatten. Een motie werd intern effectief verklaard wanneer hij werd aangenomen en er framingstechnieken gevonden werden in de motie. Daarbij moet vermeld worden dat de interne effectiviteit van de onderscheiden framingstechnieken niet de enige verklaring vormt voor het gegeven dat een motie is aangenomen of verworpen. Ook andere politieke factoren, zoals oppositie-coalitie, onderlinge afspraken tijdens het debat (zogenoemde 'koehandel'), hebben hier uiteraard invloed op.

Aangenomen moties (7 frames) (% aandeel in alle framingstechnieken binnen deze moties)	Verworpen moties (14 frames) (% aandeel in alle framingstechnieken binnen deze moties)
Cijferframing (2 frames, 29%)	Cijferframing (2 frames, 14%)
Dramatisch idioom (1 frame, 14%)	Rolverdeling (4 frames, 28%)
Waarden (2 frames, 29%)	Waarden (3 frames, 22%)
Academisch idioom (1 frame, 14%)	Academisch idioom (3 frames, 22%)
Rolverdeling (1 frame, 14%)	Metaforen (schaal 3) (1 frame, 7)
	Dramatisch idioom (1 frame, 1%)

Schema 10: Interne effectiviteit in combinatie met framingstechnieken van beide debatten

Frame overgenomen	Framingstechniek
<i>'Ik beluister dit betoog van de heer Raemakers [...] Het lijkt bijna een paradox.'</i>	Metafoor, lichte inhoudsschaal
<i>'#trapnietinditverhaalvanDENK'</i>	Metafoor, lichte inhoudsschaal

Schema 11: Interne effectiviteit in combinatie met framingstechnieken bij het overnemen van frames

Externe effectiviteit

De externe effectiviteit is onderzocht aan de hand van een media-analyse. Hiervoor zijn landelijke kranten, landelijke nieuwssites en Twitter geanalyseerd. Daaruit is drie keer een externe effectiviteit gevonden: twee keer in online nieuwssites en één keer in een landelijke krant. De framingstechnieken die daarbij gebruikt werden, waren het academisch idioom (vier keer), cijferframing (twee keer) en rolverdeling (één keer). Op Twitter bleken de politici niet extern effectief; zij werden geen één keer genoemd. Opvallend was hoe laag het percentage externe effectieve berichten was ten opzichte van het aantal hits.

Debat over gelden voor armoedebestrijding onder kinderen

Landelijke krant	Nieuwssites
603 hits, 2 effectief (0,33%)	189 hits, 0 effectief (0%)

Debat over de schuldenindustrie en het Manifest Schuldvrij!

Landelijke krant	Nieuwssites
931 hits, 1 effectief (0,11%)	69 hits, 0 effectief (0%)

Tot slot

Terugkomend op de onderzoeksvraag, kan het volgende gesteld worden. De framingstechnieken idiomiseren (in het bijzonder het academisch idioom) en calculeren (zeker als cijfers voorkomen uit een gezaghebbende bron) werken effectiever bij politieke partijen die deelnemen aan de debatten over armoede en schulden. Metaforiseren leidde geen enkele keer tot een externe effectiviteit. Wel leidde zij tweemaal tot overname van het frame van de tegenstander, maar wel met een lichte inhoudsschaal. Dit gaat in tegen de verwachtingen van hypothese vier en vijf. Metaforiseren met een hoge inhoudsschaal werkt dus minder effectief voor de politieke partijen in debatten over armoede en schulden. Idiomiseren, en in het bijzonder het academisch idioom, leidt tot zowel een hogere interne als externe effectiviteit. Belangrijk is wel dat in het onderzoek bleek dat alleen idiomen effectief waren. Calculeren werkt effectief bij interne effectiviteit.

7. Discussie en reflectie

Dit onderzoek heeft niet de pretentie het laatste woord te zeggen over de effectiviteit van framingstechnieken, wel is het een poging om hier op basis van de empirie iets zinvols over te zeggen. Voor vervolgonderzoek kan meer data gebruikt worden. Het Algemeen Overleg Brede Schuldenaanpak is bijvoorbeeld niet meegenomen in dit onderzoek, doordat deze op 14 juni 2018 gehouden werd. Er was voor de onderzoeker niet genoeg tijd om dit AO te analyseren en mee te nemen in de resultaten. Dit zou in een vervolgonderzoek kunnen worden meegenomen, samen met eventuele toekomstige debatten. Ook zijn er in dit onderzoek geen interviews opgenomen. Het had aan kracht gewonnen als de Kamerleden/fracties waarvan de inbreng is onderzocht, zelf een reactie hadden kunnen geven op de analyse. Zo was een 'check' geweest of de onderzoeker bepaalde zaken juist heeft geïnterpreteerd en het Kamerlid goed begrepen heeft. Nadeel van zulke interviews had kunnen zijn dat de Kamerleden in hun antwoord frames gebruiken, die de uitkomst van het onderzoek hadden kunnen beïnvloeden.

In dit onderzoek is gekozen voor vier framingstechnieken. Dit zijn niet de enige framingstechnieken die er zijn. Zo benoemt Van Twist (2018) ook modelleren als een framingstechniek. Andere framingstechnieken zijn niet in dit onderzoek opgenomen, wat tot een beperking van de validiteit kan leiden. Het is daarom aan te raden in een vervolgonderzoek deze overige framingstechnieken ook mee te nemen.

De interne effectiviteit is niet volledig betrouwbaar. Dat komt doordat andere politieke factoren, zoals coalitievorming versus oppositie, ook invloed hebben op de mate van steun voor een motie. Deze factoren zijn in de analyse buiten beschouwing gelaten, maar werden wel meerdere malen genoemd. Daardoor is niet de illusie gewekt dat het aandeel van de

frames bij de mate van steun voor een motie doorslaggevend is en kan niet gezegd worden dat frames louter zorgen voor een hogere of minder hoge interne effectiviteit. Tegelijkertijd werd in dit onderzoek ook gevonden dat tweemaal moties van de oppositie werden aangenomen die framingstechnieken bevatten en een motie van de CU verworpen. De coalitie-oppositie-verhoudingen zijn dus ook niet doorslaggevend voor het aannemen en verwerpen van moties. Er zijn dus ook andere aspecten op van invloed, zoals onder andere het gebruik van framingstechnieken.

De externe effectiviteit is in dit onderzoek beperkt gemeten. Voor vervolgonderzoek is het aan te raden deze effectiviteit ruimer af te bakenen. Zo kan bijvoorbeeld Facebook worden meegenomen of kunnen tweets van belangenbehartigers of inwoners ook meegenomen worden in de analyse. Doordat er dan mogelijk meer data beschikbaar zouden zijn, zouden de uitkomsten in de conclusie ook betrouwbaarder geweest zijn. Toch zijn de resultaten niet louter beperkt. Het gebrek aan data kwam doordat alleen landelijke bronnen werden meegenomen, waardoor de regionale bias (zie hoofdstuk drie) voorkomen werd. Ook werden via Twitter irrelevante tweets gefilterd. Door zeer nauwkeurig te zoeken, bleven inderdaad kwantitatief minder hits over, maar was de kans op kwalitatief goede hits groter.

Daarnaast zou in vervolgonderzoek ook meer een politieke setting meegenomen kunnen worden. De effectiviteit werd nu behaald door coalitiepartijen, maar buiten framing is de meerderheid natuurlijk van grote invloed. Deze invloed is nu niet bestudeerd, waardoor de uitkomsten minder betrouwbaar zijn.

Een ander aspect dat invloed heeft gehad op dit onderzoek, is de achtergrond van de onderzoeker. Deze werkt voor een politieke fractie in de Tweede Kamer. Daardoor had deze meer kennis tot haar beschikking (in de vorm van mailwisselingen, overleggen, etc.), wat de interpretatie van de onderzochte stukken waarschijnlijk beter heeft gemaakt. De onderzoeker was immers bekend met een bredere context van het vraagstuk dan alleen de twee gekozen debatten. De onderzoeker heeft echter alleen mailwisselingen en overleggen meegekregen van de coalitiepartijen. Hierdoor kan het zo zijn, hoewel de onderzoeker getracht heeft de grootste vorm van objectiviteit te behouden, dat de onderzoeker beïnvloed naar de inbrengen van de politieke partijen heeft gekeken. Dat kan de objectiviteit van het onderzoek niet ten goede komen.

Er bestaat dus wel degelijk effectieve framing in de politiek. Het coderen van de spreekteksten leverden een kleurige bedoening aan framingstechnieken op. Er was geen één politicus die niet heeft geframed in het debat. Zoals in de conclusie werd besproken, werken sommige technieken uiteraard beter dan de anderen. Maar dat framing een effectief instrument is om de media te halen, je tegenstander in je frame te laten stappen of zelfs te laten tekenen onder een motie, kan binnen dit onderzoek niet ontkend worden.

8. Literatuurlijst en afkortingen

8.1 Literatuurlijst

- Aalberts, C. (2011), *'Framen om de verkiezingen te winnen'*, NEMO Kennislink, op: <https://www.nemokennislink.nl/publicaties/framen-om-de-verkiezingen-te-winnen/> (bezoekt op 27 juni 2018)
- Abbink, Anke (2018), *'De invloed van organisationele issueframes op de ervaring van beleidsidentificatie van uitvoerende professionals in beleidsnetwerken'*, Erasmus Universiteit Rotterdam: Rotterdam
- Allers, M. (2010), *'Het dogma van decentralisaties'*, Binnenlands Bestuur: Amsterdam
- Berg, B. L. (2009), *'Qualitative Research Methods for the Social Sciences'*, Pearson: California
- Berger, L. (2018), *'Hoe metaforen ons denken bepalen'*, De Correspondent: Amsterdam
- Bijl, R., Boelhouwer, J., Cloin, M. en Pommer, E. (2011), *'De sociale staat van Nederland 2011'*, Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP): Den Haag
- Boeije, H. (2012), *'Analyseren in kwalitatief onderzoek'*, Boom Lemma: Den Haag
- Bruijn, H. de (2014), *'Framing: over macht van taal in de politiek'*, Atlas Contact: Amsterdam
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2018), *'Armoede en Sociale Uitsluiting 2018'*, Centraal Bureau voor de Statistiek: Den Haag/Heerlen/Bonaire
- Engbersen, G. (1998), *'Effecten van armoede – derde jaarrapport armoede en sociale uitsluiting'*, Amsterdam University Press: Amsterdam
- Entman, R. (1993), *'Framing: towards clarification of a fractured paradigm'*, Northwestern University: Evanston
- Frederik, J. (2017), *'Manifest Schuldvrij!'*, De Correspondent: Amsterdam
- Gaal, A. van, (2014), *'Probleem van elf miljard'*, Financieel Dagblad; via: <https://fd.nl/frontpage/opinie/900255/probleem-van-elf-miljard>
- Gagestein, S. (2012), *'Natuurramp, bonuscultuur of kans: crisisframes. Waarom frames interpretatie beïnvloeden en waarom dit onvermijdelijk is'*, BOOM Bestuurskunde, uitgave 21 4:2 – 63
- Gagestein, S. (2014), *'Denk niet aan een roze olifant'*, Haystack: Zaltbommel
- Gamson, W. (1992), *'Talking politics'*, Cambridge University Press: Cambridge

Gorp, B. Van (2006), *'Framing asiel: indringers en slachtoffers in de pers'*, ACCO: Leuven

Heems, T. en Kothuis, B. (2012), *'Waarom 'anders omgaan met water' niet leeft bij de burgers'*, BOOM Bestuurskunde, uitgave 21 4:2 – 63

Hendriks, E. en Swaans, M. (2004), *'Beeldige beeldspraak: de rol van context bij het interpreteren van visuele metaforen'*, Universiteit van Tilburg: Tilburg

Houten, M. van (2010), *'De VVD heeft te weinig oog voor armoede'*, Trouw: via <https://www.trouw.nl/home/-de-vvd-heeft-te-weinig-oog-voor-armoede-~a19aa319/>

Korsten, A. (2013), *'Framing in de politiek: over politiek als taalstrijd'*, (via: www.arnokorsten.nl)

Lakoff, R. (2004), *'Don't think of an elephant!'*, Chelsea Green Publishing: White River Junction, Vermont

Landtsheer, C. De (2004), *'The imagery of Geert Wilders, a tsunami about the Netherlands?'*, Universiteit van Antwerpen: Antwerpen

Likoglu, H. (2008), *'De beeldvorming van de Nederlandse politiek in de buitenlandse media en de bijdrage van Geert Wilders op deze beeldvorming'*, Universiteit Twente: Twente

Maley, W. (2018), *'Terrorism, Diplomacy, and State Communications'*, ICCT: Den Haag

NTR NPO (15 oktober 2016), *'Armoede op Bonaire verschuilt zich'*, via: <https://caribischnetwerk.ntr.nl/2016/10/15/armoede-op-bonaire-verschuilt-zich/> (bezoekt op 8 juni 2018)

Parlement en Politiek (2018), *'Aantal deelnemende partijen Tweede Kamerverkiezingen'*, op: https://www.parlement.com/id/vk9scmucgjhj/aantal_deelnemende_partijen_tweede (bezoekt op 10 juni 2018)

Parlement en Politiek (2018), *'Drs. T. (Tunahan) Kuzu'*, op: https://www.parlement.com/id/vj0kbh64f5xu/t_tunahan_kuzu (bezoekt op 21 juni 2018)

Pauw, BNN VARA, NPO (18 maart 2018), *'Maandag bij Pauw'* op: <https://pauw.bnnvara.nl/nieuws/vanavond-bij-pauw-107> (bezoekt op 10 juni 2018)

Plochg, T. en Zwieten, M.C.B. van, *'Kwalitatief onderzoek'*, hoofdstuk 6, Handboek Gezondheidszorgonderzoeken.

Regt, H. de en Dooremalen, H. (2016), *'Alle metaforen zijn onwaar'*, Radboud Reflects, Radboud Universiteit: Nijmegen

Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) (2016), *'Armoede in kaart 2016: financiële problemen'*, via: https://digitaal.scp.nl/armoedeinkaat2016/financiele_problemen/

- Stimuleringsfonds voor de Journalistiek (2018), *'Dit zijn de 39 Nederlandse online nieuwsmerken met het grootste bereik'*, op: <https://www.svdj.nl/de-stand-van-de-nieuwsmedia/39-online-nieuwsmerken-bereik/> (bezocht op 13 juli 2018)
- Teuwen, K. (2007), *'Framen op leven en dood: een kwalitatief onderzoek naar framing over een mogelijke Voltooidlevenwet door politieke partijen'*, Universiteit Utrecht: Utrecht
- Tweede Kamer der Staten Generaal (2018a), *'Taken en rechten'*, op: https://www.tweedekamer.nl/zo_werkt_de_kamer/de_nederlandse_democratie/taken_en_rechten (bezocht op 27 juni 2018)
- Tweede Kamer der Staten Generaal (2018), *'Het CBS-rapport 'Armoede en Sociale Uitsluiting 2018''*, op 23 mei 2018. Via: <https://debatgemist.tweedekamer.nl/debatten/het-cbs-rapport-armoede-en-sociale-uitsluiting-2018> (bezocht op 25 mei 2018)
- Tweede Kamer der Staten Generaal (2018), *'Dertigledendebat over de schuldenindustrie en het Manifest Schuldenvrij!'*, op: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/h-tk-20172018-44-11.html> (gepubliceerd op 15 februari 2018)
- Tweede Kamer der Staten Generaal (2018), *'Dertigledendebat over gelden voor armoedebestrijding onder kinderen'*, op: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/h-tk-20172018-50-7.html> (gepubliceerd op 8 maart 2018)
- Twist, M. van (2018), *'Woorden wisselen: naar een nieuwe vertaling van besturen, organiseren en adviseren'*.
- Universiteit van Utrecht (2015), *'Klimaatverandering is een wicked problem'*, op: <https://www.uu.nl/nieuws/klimaatverandering-is-een-wicked-problem> (bezocht op 5 juli 2018)
- Wiersma, M. en Kooij, C. van der (2017), *'Alle kinderen kansrijk: het verbeteren van de ontwikkelingskansen van kinderen in armoede'*, De Kinderombudsman: Den Haag
- Volkskrant, de (2017), *'Met Schouten als minister van Sociale Zaken moeten we een eind kunnen komen'*, op: <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/met-schouten-als-minister-van-sociale-zaken-moeten-we-een-eind-kunnen-komen~b65ac9a2/> (bezocht op 29 juni 2018)

8.2.Afkortingenlijst

Afkorting	Staat voor
CDA	Christen Democraten Appèl
CU	Christenunie
D66	Democraten 66
FvD	Forum voor Democratie
GL	GroenLinks
PvdA	Partij van de Arbeid
PvdD	Partij voor de Dieren
PVV	Partij voor de Vrijheid
SGP	Staatkundig Gereformeerde Partij
SP	Socialistische Partij
VVD	Volkspartij voor Vrijheid en Democratie

8.3.